

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

19e jaargang nr. 6

15 november 1990

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Buitenland : 500 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr.
per jaar. Beschermleden : 1000 fr. per jaar.

INHOUD

- Oaze k'ik hên den eerste prijs, kook mijn moeder pap mee rijs. Deel II 307
- Inventaire Archéologique : Huis opgericht op de plaats van de drukkerij
van Pieter de Keysere 327
- Rooigem en de Brugsepoort te Gent (Vervolg) 329
- Contract van Gevelversiering Metselaarshuis, 1526 341
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg)
Predikherenbrug - St.-Michielsbrug 355
- Aanvullende Iconografie der Gentse Bruggen 365
- Puzzel 1990 366
- Vraag en Antwoord 369
- Lezers schrijven ons 370
- Bibliografie 373
- Beschermleden - Steunende leden - Steunfonds 374
- Gênsche Prâot 377
- Inhoud 1990 378

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheccaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amansberg - Gent.

AAN ONZE LEDEN

Het huidig nummer is dan weeral het laatste, deze keer van onze 19e Jaargang. Wij geloven zonder valse nederigheid te mogen zeggen dat onze leden waar voor hun geld gekregen hebben : 380 bladzijden Gentse wetenswaardigheden, meer dan 100 foto's waarvan sommigen voor de eerste maal gepubliceerd werden. Ingebonden, een boek waar men met veel plezier 1.500 fr. zou voor betalen.

Deze keer niets dan goed nieuws. Het lidgeld blijft gehandhaafd op 400 fr. Voor het buitenland 500 fr. Steunende leden : 600 fr. Beschermleden : 1000 fr. Wij vestigen er de aandacht op dat die 400 fr. lidgeld nog altijd onder de kostprijs van het tijdschrift ligt. Gelukkig kunnen wij blijven rekenen op de steun van een grote schare weldoeners waarvan wij graag en met een gevoel van dankbaarheid de namen publiceren op pp. 374-376. Deze keer zijn er dat 239. Is dat niet formidabel? Wij zijn bijzonder gevoelig voor deze blijken van sympathie die de beste beloning vormen voor al onze medewerkers. Dit betekent een enorme steun voor ons en laat ons toe het lidmaatschap voor iedereen toegankelijk te maken. Een prachtige geste die - hopen wij - voor herhaling vatbaar is.

Verder goed nieuws : onze redactiemap zit volgepropt met uiterst interessante Gentse artikels. Wie onze 20e jaargang zou missen is te beklagen. Om u voor dit onheil te bewaren, één probaat middel : haal vlug uw pen boven en schrijf ONMIDDELLIJK uw lidgeld voor 1991 over. Het hierbijgevoegd betalingsformulier ontnemt u alle excuses om verder te treuzelen. Geen flauwe lollekens van "ik heb het niet gevonden", ge weet ook dat het nummer van onze Postcheckrekening 000-1050473-60 is.

Meer dan de helft van onze leden maken het ons gemakkelijk en besparen ons werk, tijd en geld : ze betalen onmiddellijk. Toch blijven er te veel leden over die pas na vele maanden betalen, nadat ze gewaar geworden zijn dat ze "Ghendtsche Tydinghen" niet meer ontvangen en dat zij 2 herinneringen ontvangen hebben. Zonde van het verspild geld. Waarom wachten tot Augustus om uw lidgeld te betalen als het even gemakkelijk kan in November? Het is toch niet voor de interest op die 400 fr.?

Denk ook eens aan de persoon die volledig belangloos (zoals trouwens AL onze medewerkers) een bijzonder ingewikkelde administratie bijhoudt. Maak het hem niet al te moeilijk.

Klassieke oproep aan onze dames (is niet overbodig) : wanneer u in het verleden betaalde onder uw meisjesnaam, doe zo voort. Betaalde u onder de naam van uw echtgenoot : idem.

Voor allen : wanneer u uw lidnummer vermeld zijn meteen alle onduidelijkheden uitgesloten. Het staat vermeld op uw lidkaart en op het adresetiket van het tijdschrift.

OAZE K' IK HEN DEN EERSTE PRIJS, KOOK MIJN MOEDER PAP MEE RIJS

Deel II

HET LOON DER NEISTIGHEID of

de plechtige intrede van primus Hellebaut te Gent

Op 13 augustus 1793 werd Jan-Baptist Hellebaut uit Gent, leerling van de Katholieke Universiteit van Leuven uitgeroepen tot primus in de filosofie uit 400 concurrenten. Sinds de stichting van de Leuvense universiteit was het de vierde Gentenaar die deze eer te beurt viel. De vorige laureaten waren : Gregorius De Becker in 1511, Hubertus Baelen of Raelen in 1567 (volgens Prosper Claeys) en in 1681 Judocus Goethals, aartsdiaken van het bisdom Gent.

Dit nieuw succes, nu van de jonge Hellebaut, werd te Gent met een onbeschrijflijke uitbundigheid onthaald. Men besloot onmiddellijk een triomfantelijke intocht en schitterende feesten te organiseren. Men bepaalde de datum op 25 augustus 1793. Iedereen toog aan het werk : het gemeentebestuur, de gilden, de corporaties, de broederschappen en particulieren; allen wedijverden met een uitzonderlijk animo om het een buitengewone luister en nog nooit eerder geziene luxe te geven, zodat het onvergetelijk feest een eer zou zijn voor alle Gentenaars.

Het eerste waar men zich om bekommerde was de organisatie van de welkomststoet die de primus tegemoet moest treden buiten de Brusselse Poort. Reeds 's anderendaags namen de schepenen alle nodige maatregelen die zij in een besluit van 33 artikels bekend maakten onder : "Etiquette, order ende optocht van den Prael-Treyn, ter onthaelinge van den zeer geleerden Heer Joannes Baptista Hellebaut, tot primus der Philosophie uitgeroepen binnen Loven, den 20 augusti 1793, en den 25 der zelve maend tot zijne Geboortestad Gend wederkeerend. (Fig. 1)

Op 13 augustus 1793, te 8 u. 's morgens, werd Jan-Baptist Hellebaut uitgeroepen tot *Primus* - de vierde Gentse *Primus*! - en wel met eenparigheid van stemmen. Hij overkwam, aldus zijn vriende Cornelissen, 'toutes les préventions', die wellicht aan zijn rumoerigheid toe te schrijven waren.

Reeds op 15 augustus meldde de *Gazette van Gend* dat zij 'door eene estafette de aengenaeme tydinge' vernomen had, en prees zij de student die 'zijne kleyne scholen gedaen (had) bij de eerw. Paters Augystijnen alhier'. In de avond van 13 augustus hadden de drie klokken van Jan-Baptists parochiekerk, Sint-Jacobs, in vreugde geluid, terwijl zijn geburen hun huizen verlichtten.

Vooreerst werd de *Primus* te Leuven zelf plechtig gevierd. Bij de proclamatie der uitslagen op 20 augustus waren de studenten in 't wit gekleed, met rode lin-

De Gentse primus Jean-Baptist Hellebaut (1774-1819), eerste decaan van de faculteit der Rechtsgeleerdheid en Rector Magnificus voor het academiejaar 1819-1820 van de jonge Gentse universiteit.

(Prentenkabinet Rijksuniversiteit Gent)

Fig. 1. Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent. G.13638⁵.

ten, en hun hoed was met pluimen versierd. Na de officiële gelukwensen van de Rector Magnificus, van de professoren en van de twee Gentse voorschepenen die de Leuvense ceremonie bijwoonden, werden nog Latijnse verzen (*Cantilena Lili*) voorgedragen namens het college 'De Lelie', en vervoegde de lauraat zich eindelijk bij zijn studiemakkers; er waren heildronken in te stellen, en 't was toen weeral gelijk nog heden : waar men daarmede begint, weet men kwalijk van uitscheiden.'

Ook het Gentse stadsmagistraat besloot de *Primus* royaal te vieren bij zijn terugkeer naar de geboortestad op zondag 25 augustus 1793. En inderdaad, het werd als de intrede van een zegevierend Veldheer, ja van een aanbeden Vorst; 'jamais souverain ne fut reçu avec autant de faste'.

Ondertussen werkte men onverpoosd verder aan de versiering van straten en pleinen "alwaer de Cortège zal passeren, alsdan op het alderprachtigste zal ingehaelt worden, te weten : de Keyzer-Straete, Vijf-Wind-Gaten, Brabant-Straete, Kauter, Zonne-Straete, Veld-Straete, Volder-Straete, Koorn-Merkt, Hoyaert, Breydelstege, Hoogbrugge, Veirle-Plaetse, Geld-Munte, Vrouwe-Broeders-Straete, Steen-Straete, Sluyzeken, Oudburg, Ajuyn-Leye, Groensel-Merkt, Lange Munte, Vrijdag-Merkt, Oude Vlasch-Merkt, Kamer-Straete, Koning-Straete, Zand-Berg, Bieze-Kapelleken, S. Jans-Straete, Parade-Plaetse ende Hoogpoorte. De straten moesten ook van alle Grys (afval), Mesthopen, Modder ende Vuyligheyd gezuuyvert worden". (Fig. 2)

Alle huizen en openbare gebouwen waren bevlagd. Meerdere zegebogen werden langs het parcours opgericht. Overal waren bloemen, boompjes, groen, vlaggen, spandoeken, inscripties, chronogrammen (2), emblemen, allegorieën en deviezen geëtaleerd aan of op de gevels. Zelfs bewoners van zeer verafgelegen wijken, waar de stoet niet eens voorbijkwam, hadden niet nagelaten hun huizen te versieren.

De politie had de handen vol en had meerdere ordonantiën uitgevaardigd om de orde te handhaven, gezien men een ware volkstoeloop verwachtte.

Er werden vier schepenen verkozen om de primus aan de stadspoort af te halen en hem het beste toe te wensen. De schepenen verlieten het stadhuis om twee

6 13 638 =

D'OFFICE.

Lzoo op Zondag toekomende, wezende den 25. dezer, den Heer JOANNES BAPTISTE HELLEBAUT, PRIMUS der vermaerde Universteit van LOVEN, binnen deze Stad zynen Intrede zal doen, ende alsdan op het alderprachtigste zal ingehaelt worden, ende dat het noodig zal zyn, dat de Straeten ende Plaetsen, alwaer de Cortége zal passeren, te weten: *Keyser-Straete, Vyf-Wind-Gaten, Brabanddam, Braband-Straete, Kauter, Zonne-Straete, Veld-Straete, Volder-Straete, Koorn-Merkt, Hoyaert, Breydelstege, Hoogbrugge, Veirle-Plaetsje, Geld-Munte, Vrouwen-Broeders-Straete, Steen-Straete, Sluyzeken, Oudburg, Anjuyn-Leye, Groensel-Merkt, Lange-Munte, Vrydag-Merkt, oude Vlasch-Merkt, Kamer-Straete, Koning-Straete, Zand-Berg, Bieze-Kapelleken, S. Jans-Straete, Parade-Plaetsje* ende Hoogpoorte, van alle Grys, Mesthoopen, Modder ende Vuyligheyd gezuuyvert worden; ZOO IS 'T, dat HEER ende WETH een ider die het aengaet, ordonneren van binnen den tyd van twee dagen naer de Publicatie dezer het voorzeyd Grys, Mesthoopen, Modder ende Vuyligheyd, waer inne het zelve zoude mogen bestaen, zullen hebben te weiren, mids gaders de Seppen ende Goten van alle Vuyligheyd zuiver te houden, op de Boete van twaelf Guldens, te verdeelen in conformiteyt van de Concessie Caroline dezer Stad, ende op pene dat zulks t'honnen koste van Office-wege zal worden gedaen.

Ende op dat niemand danof en zoude pretexeren cause van ignorantie, zal Deze naer Publicatie met den Trompette geaffixeert worden na costume.

Aldus gerefolvceerd in het Collegie den 21. Augusti 1793.

Ond. J. I. VAN DER BEKE.
Zy geleyd in handen van Myn Edelen Heer den Hoog-Bailliu. Actum date ut supra.

Ond. J. I. VAN DER BEKE.
Den onderschreven Procureur d'Office van myn Edelen Heer den Hoog-Bailliu, mids des zelfs Edelheids absentie, verklaert te consenteeren in de Publicatie ende Affixie Dezer. Actum date ut supra.

Ond. E. J. HUYSMAN, Proc.
Gepubliceerd by consent van Heer ende Weth met den Trompette ende Affixie als na Costume. t'Oirkonden als gezworeen Klerk ter Greffie. Dezen 21. Augusti 1793.

Ondt. F. TELLERS.

Tot GEND by JUDOCUS BEGYN, gezworeen Stads-Drukker, op d'Appel-Brugge in den Engel.

Fig. 2. Parcours van Praalstoet en bevel de straten te reinigen. Bibl. R.U.G. G. 13638.

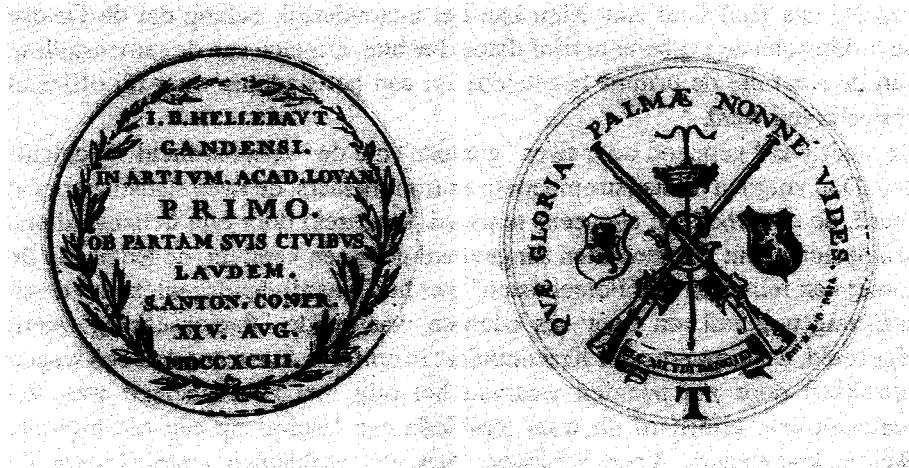

Fig. 3. Ontwerp van erepenning voor de inhuldiging van J.-B. Hellebaut door de Sint-Antoniusgilde van de bukschutters met hun devies "Elc meyd dangier" : Ieder mijdt gevaar. Het origineel ontwerp is in spiegelschrift. Wij hebben de tekst voor U leesbaar gemaakt (Bibl. Rijksuniv. Gent G 13638).

Tekst verso : "Aan J.B. Hellebaut van Gent
Primus in de Vrije Kunsten
van de Universiteit van Leuven.
Uit erkentelijkheid voor de eer
daardoor aan zijn medeburgers bewezen.
Sint-Antoniusgilde
25 augustus 1793"

Tekst recto : letterlijk :
"En daarom, de glorie van deze erepalm,
ziet hij het of niet soms?" of
"Is de roem van deze erepalm U derhalve
niet duidelijk?"

zodat wij deze tekst uiteindelijk als volgt moeten begrijpen :
"De roem van deze erepalm is voor iedereen klaar."
(vertaling E.H. L. Collin)

uur 's middags vergezeld van de groot-baljuw met zijn hellebaardiërs geëscorteerd door trompetters, timbaliërs (keteltromspelers), en een detachement stadssoldaten vergezeld van de vier hoofdgilden : de boogschutters van Sint-Joris en Sint-Sebastiaan, de busschutters van Sint-Antoone en de schermgilde van Sint-Michiel. De Sint-Antoniusgilde had ter dier gelegenheid zelfs een penning laten slaan (fig. 3).

Ondertussen verzamelden alle personaliteiten en groepen of verenigingen die aan de praalstoet moesten deelnemen, zich in de omliggende straten van de Brusselse Poort en de Keyzerpoort. Uiteindelijk kondigde kanongebulder van de musketterie begeleid van klokkengelui de ongeduldig wachtende menigte die samengeperst stond in alle straten van de wijk, omstreeks drie uur de komst

van Primus Hellebaut aan. Men kan het uitzonderlijk belang dat de Gentse bevolking aan de exuberante triomfstoet hechtte, afmeten aan de samenstelling van de stoet die de primus begeleidde tot aan het stadhuis waar hij officieel verwelkomd werd.

De stoet werd geopend door twee "genieën" die de "vermaardheid" begeleiden. Dan volgden de stadstrompetters en trommelaars, de twee stadsmajors te paard, de onderbaljuw, eveneens te paard, vergezeld door zijn hellebaardiers, een detachement stadssoldaten aangevoerd door een kapitein, de leden van de kamer van rethorica "De Fonteinisten" met hun waardigheidskentekens en een praalwagen getrokken door zes paarden waarop de "Parnassusberg" werd afgebeeld, de corporatie der Kraenkinders in uniform, eveneens met een wagen getrokken door zes paarden waarvan het tuig met zilver belegd was. Zij beeldden een wijngaard uit waar temidden een Bachus op een ton troonde. Daarna kwamen de Vrije Schippers met hun emblemen gevolgd door de Vleeschhousers en de Visverkopers in groot uniform te paard en de paters Augustijnen met hun leerlingen. Hellebaut had nl. zijn studies gedaan in hun college. Zodoende hadden die er sterk aan gehouden met bijzondere praal aan de stoet deel te nemen, waarbij hun oudleerling in de bloemetjes gezet werd. Zij hadden daartoe een heel bijzondere stoet-in-de-stoet gevormd met ruiters en verschillend gecostumeerde groepen die allerlei "verbeeldingen" weergaven waarvan de beschrijving zich bevindt in het programma genaamd : "Order en optocht des Ryd-Prael onder de bestieringe van de Eerw. Paters Augustynen van Gend in het plechtig ontvangen van den uytmuntenden en geleerdsten Heer Joannes-Baptista Hellebaut, die in hun collegie de Grond-Regels en den Poësis heeft gehoord, wederkeerende nae Gend zijne Geboorte-Stad, naer den Lauwerkrans behaeld te hebben in de verheven konsten tot Loven" (Fig. 4).

Daarna volgden de leerlingen van het Koninklijk College, de studenten in de filosofie van de Leuvense universiteit en ten slotte in al zijn glorie, op een wit paard : de primus, voorafgegaan door allerlei allegorische groepen, waaronder Liederick De Buck, eerste "forestier" van Vlaanderen, Apollo en de hele Parnassusberg, de Maagd van Gent, enz... De primus werd gevolgd door de professoren in de pedagogiek van "De Lelie", waar J.B. Hellebaut toe behoorde, in een koets getrokken door 4 paarden. Groep 14 waren de schepenen omringd door de hellebaardiers van de groot-baljuw en 15, de leden van de vier hoofdgilden met hun kentekens, banieren en schilden, allen in groot uniform. Daarna volgde een sliert koetsen met de familie van de primus. Zijn vader, Willem Hellebaut, was horlogemaker en zijn moeder, Marie Minne, behoorde tot het Vleeschhousersambacht. Zij woonden in het Valkestraetje, een dwarsstraatje tussen de Veldstraat en de Leie; daar werd hun zoon in 1774 geboren. Volgden dan : de voorzitter en de oudste leden van de Raad van Vlaanderen, de rentmeester en de procureur-generaal van Zijne Majesteit, de kamerheren van het hof, de bisschop van Gent, de abt van Sint Pieters, de abt van Baudeloo, de

O P T O C H T,

BESTIERD DOOR DE EE. PP. AUGUSTYNEN.

F A M A.
Philippus Pecksteen.
CRESCET.

Studenten gelykformig gekleed.

J. Driessens.
B. van den Berghe.
Franc. Neetesonne.
Lud. van Coetsen.
Augustus d'Elsegheem.
Joannes Collier.
Jac. de Vleshoudere.
Bernardus Manilius.
Adrianus Ruysinck.
Jos. de Meulemeester.
Petrus le Ducq.
Bald. Touffyns.

De Rechtveerdigheid.
Eugenius Regnaur.
De Maetigheid.
Petrus van der Scheiden.

Den GENIUS van het Collegie openende den algemeynen Optocht.
Carolus Neyt.
AD LAUROS ALUI.

Den Standaard-Draeger van het Collegie.
Jacobus Merry.

Den Gods-Dienst verbeeld door
Josephus Strabant.
INITIUM SAPIENTIE TIMOR DOMINI.
Verzeld door
DE VIER GROND-DEUGDEN.

M I N E R V A
Zittende op eenen Prael-Wagen.
Carolus Reylof.
MEO FIT NUMINE VICTOR.
G R A M M A T I C A.
Ludovicus Brauwer.
AD LAUROS INSTITUI.

MERCURIUS TRISMEGISTES,
Koning van Egypten, eersten Uytvinder van den
A. B. C. ende Wetenschappen, gevolg van twee
Mooren en eenige Egyptenaers.
Carolus Antheunis.
AB HOC PRINCIPIUM.

E R A T O.
Zang-Goddinne der Dicht-Konst.
David de Jonge.
HUNC CORONAVI 1790.

M O O R.
Car. van Outrive.

Joannes van Oost.
Petrus Wille.
Petrus van Beerlere.
Franciscus Boghaert.

E G Y P T E N A E R S.

F A M A.
Franciscus van Loo.
CRESCET.

Studenten gelykformig gekleed.

Car. Blyau.
Petrus de'Beer.
Petrus Benau.
Jos. de Potter.
Joannes de Witte.
Joannes Duprez.
Bern. Collier.
J. B. de Ruyck.
L. van der Maeren.
Jos. van de Walle.
Car. Touffyns.
Emmanuel de Giez.

De Standvastigheid.
Aug. Lanckswert.
De Voorzichtigheid.
Josephus de Mulder.

M O O R.
Augustinus Martens.

Bern. Witenhove.
Car. van Wouterghem.
Petrus de Geyter.
J. B. van der Haeghen.

Fig. 4. Samenstelling van de optocht door de Paters Augustijnen Bibl. Rijksuniv. Gent G13638.

abt van Drongen, de prior-kerkvoogd van Waarschoot, de kanunniken van het kapittel van Sint-Baafs, de kanunniken van het kapittel van Sint-Veerle, de leden van de bestendige deputatie van de Staten van Vlaanderen, de députés van de jurisdictie van Sint-Baafs, de genodigden uit de zeven parochies van de stad, de commandant van het Spanjaardenkasteel, de directeurs en leraars van het Koninklijk College, de klerus van Sint-Jacobs - de parochie van de primus -, de vertegenwoordigers van de Kamer van Koophandel, de vertegenwoordigers van de Akademie voor Tekening- en Schilderkunst en Architectuur, uiteindelijk gevolgd door een bonte stoet van personen van allerlei rang en stand per koets. Als 37e groep sloot een detachement stadssoldaten aangevoerd door een onderluitenant de stoet af.

Ten einde nu aan zo'n groot mogelijk aantal kijkers de mogelijkheid te geven de primus in levende lijve te zien en de enorme stoet te kunnen bekijken was een zeer uitgebreid parkoers in de stad uitgestippeld. We maakten er hoger reeds melding van (Fig. 2). Gedurende dit parcours hield de stoet even halt ter hoogte van de Sint-Veerlekerk in de Volderstraat (waar zich nu de aula bevindt), waar een beurtzang ten beste gegeven werd in de kerk (Fig. 13). Op het einde van de Geldmunt hield de stoet opnieuw halt, waar de primus zich in de Augustijnenkerk begaf en men de Salva Regina ten gehore bracht. Men maakte een derde halte aan de Sint-Jacobskerk waar men eveneens een beurtzang hield. Men stapte dan nog eens een laatste maal af aan de Sint-Baafskathedraal, waar de bisschop, prins de Lobkowitz, aan het hoofd van het kapittel het Te Deum zong ter ere van de winnaar.

Toen men eindelijk op het stadhuis aankwam werd Hellebaut door twee schepenen ontvangen en naar de schepenbank van de Keure geleid, waar hij door de eerste raadspensionaris een zilveren lampetkan met dito bekken overhandigd kreeg in naam van het gemeentebestuur. Zij was prachtig gegraveerd en bevatte eveneens een geldsom ter waarde van 100 dukaten. We zullen zien dat vanaf dat ogenblik zilveren voorwerpen zeer in trek zullen zijn als geschenk.

Na de officiële ontvangst werd een banket aan de primus aangeboden in de troonzaal van het stadhuis. Alle autoriteiten en de "fine-fleur", "le tout-Gand", deed zich aan rijke tafelen tegoed. De held van het feest mocht aan het hoofd van de tafel plaatsnemen tussen de twee hoogste kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders : de pauselijke nuntius Brancadora en de bisschop van Gent, prins de Lobkowitz. Men droeg er Vlaamse, Franse en Latijnse gelegenheidsverzen voor (Fig. 5) en een cantate, gecomponeerd door de Gentse musicus P. Verheyen werd er ten gehore gebracht (Fig. 6). Het publiek werd vrij toegelaten om een kijkje te nemen in de banketzaal en honderden mensen schoven dan ook aan om zich met grote ogen aan deze luxe te vergapen en een glimp van het banket op te vangen.

Opdat de dag echt goed gevuld zou zijn, nodigden twee schepenen J.-B. Helle-

DANK-VAËRS,
 Ter Eere van den Hooggeleerden Heer, den Heer
JOANNES BAPTISTA HELLEBAUT,
 PRIMUS van het Academic te LEUVEN.

JUICH, juich, om uw geluk! ô Edele GENTENAAREN!
 Den Zeege van om Hoog beftmaald U in den HELD,
 Wiens loyfter thans den roem een 's Vorft kan evenaaren,
 En zyne Heldendaën, in Edele Wysheyd ftehd.

~~*

Ja, achbree Edele Rei, van waare Kunftmeccenen,
 Zie eenen *Salausai* in uwen ommering!
 Een *Sammël*, al vroeg door 's Hemels gunft befehenen,
 Een *Socrates* die zelfs eene Hemel-gaaf onving...

~~*

Wie moet in defen Staat U niet alle Eerbied toopen?
 Wie roemd niet de Eere-Kroon waar mèe Gy bilijk praeld?
 Wil myne flauwen Steen, en zwakken Dank verfoehoen!
 Was fterv'ling heeft de kragt die uwen Glori maald?

~~*

Wy danken voor de gunft, die wy van U ontfangen!
 Dat - ge ons vereeren wild met zulk een Goddelyk Man!
 Wy fmeeken uwe gunft aanhoudend te erlangen:
 Waar van men reeds een ftraal op 't klaarft befpouren kan.

~~*

Zoo 's Hemels Majefteit myn wenfchen wil verhooren,
 Dan Zeegen hy U fteeds door zyn mildadigheid,
 Dan ziet gy nooit uw ruft nog uw genoegen flooren!
 Dan blyve U fteeds zyn' Zeege en zyne gunft bereid.

~~*

Ja 's Hemels goedheid toond U thans zyn' ryken Zeegen,
 Daar hy uw Stad befchenkt, met eenen aardlichen God,
 Gy hebt dien Wysgeer van zyn mitde hand verkreegen:
 Een waarlyk edel Menfch is 't grootft gefchenk van 't Lot.

~~*

Wat Vorft bezit een Kroon, die hem meer glans kan geven,
 Dan die, ô HELLEBAUT, Uw Wyzen Krays verneerd!
 ô! Dat Gy lang, voor Stad en Burgerij moogt leeven:
 En hen een waardig Pand der Maatfchappynen wierd!...

~~*

Voor 't lauffte, Edele Rei, wy danken duizend maalen,
 Voor de Eer aan ons betoond op dezen grooten dag:
 Zoo Uwe edele Gunft voortaan ons blyft beftraalen!
 Dan is den Wenfch vervuld die in ons harte lag.

Uit achting opgedraagen door J. A. Roos.

Fig. 5. Vlaams "Dank-vaërs" door J.A. Roos. Bibl. Rijksuniv. Gent G13638.

CANTIQUE
Mis en Musique à gran ..

RAmenez les Chants & les Fêtes,
 Jeunes Gantois, foyez joyeux!
 De belles fleurs parez vos têtes,
 Et célébrez ce jour heureux.
 Terminant fa course fublime
 HELLEBAUT comble nôtre espoir;
 Et comme un frere magnanime
 Vient en trionphe nous revoir.

Vous le voyez ce jeune Alcide
 Qui, dans la Lutte des beaux Arts
 Par fon efprit ferme & rapide,
 S'est attiré tous les regards.
 On prévoit longtems la conquête
 Qui devait le récompenser;
 Et la Palme ént déjà prête
 Avant qu'il ofa la fixer.

Gand, vôtre honte eft effacée
 Levez la tête, après cent ans!
 Vôtre mémoire eft replacée
 Dans les annales des favans.
 Et s'il a fallu d'un long âge
 Attendre ces faveurs du Ciel...
 C'est qu'il nous defirait un fâge
 Dont le nom ferait immortel

*Les paroles font de Mr. Van Acker.
 Musique de Mr. Verheyen.*

H Y M N E.

Nous te rendons hommage,
 ô Dieu de bonté!

Fig. 6. Cantate door P. Verheyen, uitgevoerd op het stadhuis op 25 augustus 1793. Bibl. Rijksuniv. Gent G13638.

Fig. 7. Links : Ingangkaart voor het bal aangeboden door het stadsmagistraat van Gent op zondag 25 augustus om 11 uur 's avonds in het theater van Sint-Sebastiaan ter gelegenheid van de ontvangst van de Primus van Leuven.

Rechts : Uitnodiging : "De abten die deelgenomen hebben aan het souper dat plaats had de 25e van deze maand op het stadhuis, hebben de eer Dhr. Pierre de Goesin uit te nodigen op de maaltijd die in dezelfde zaal zal plaatsgrijpen op dinsdag de 27e om 8 uur 's avonds.

(Bibl. R.U.G. G13638⁴¹)

baut uit hen en hun escorte te volgen naar het theater van de Sint-Sebastiaansgilde op de Kouter, waar hem een groot bal aangeboden werd door het stadsmagistraat (Fig. 7). Dit theater bevond zich ongeveer op de plaats van de huidige opera.

Diezelfde avond was er ook een algemene verlichting van de stad. Alle bezienwaardigheden, gildehuizen en woningen, van somptueuse hotels tot schamele werkmanshuisjes waren verlicht. Voor de vensters werden dan meestal kaarsen ontstoken. Soms waren er lampions aangebracht.

Hierboven spraken wij reeds over allerlei inscripties die her en der aangebracht waren op huizen en triomfbogen. Een groot aantal van hen werd verzameld in een publicatie getiteld : "Generaele Verzameling van al de jaer-schriften, verzen, enz..., waermede de stad Gend heeft versierd geweest op den 25 augusti 1793 ter onthaelinge van den zeer geleerden heer Joannes Baptista Hellebaut, als PRIMUS der philosophie in de vermaerde Universiteyt binnen Loven". Als aardigheid laten we er hier enkele volgen. In de Veldstraat recht over het Valkenstraetje waar Hellebaut geboren was, las men :

"t Is in dit straetjen al te doen.

Men maekt hier jongens van fatsoen,
Die zijn door hun zeer scherp verstand
Geworden Primus van het land."

Voor het huis van Hellebauts ouders :

"Dees kleyn gebouw is wel ons agting waerd,
Al is 't van geen porfier of marmarsteen geheven :
Dat groot vernuft, wiens naem ons eerbied baerd,

Ontfing hier eerst het leven.
Hier is noch geld, noch goed, noch parchemin te vinden,
't Is nochtans in dit Huys dat Hellebaut, myn vrienden,
Zoo deftig een verstand,
Gekweekt is tot den trap van Primus van het land."

In de Veldstraat, volledig met boompjes versierd, kon men rechtover het Valkenstraatje, waar Jan-Baptist geboren was, het volgende chronogram lezen :

"In Deze bUurt ontfing D'heer heLLebaUt het LeVen,
Die tot haer LUYster hIer Is aLs VerheVen."

En aan nog een andere woning :

"Jan is een vieze knaep, hy heeft ze al bedrogen,
Hy is tot op den trap van Primus toe gevlogen,
Doch boven al het gonn' dat men te Loven leerd,
Weet hy nog iet of wat, 't geen zyn vernuftheid eerd.
Zegt dan wat dat hy weet? Hy kend ook de Planeten,
Hy kend des werelds loop, den gonnen der Cometen,
En de Philosophie die kend hy heel na wensch.
Wat weet hy dan noch meer? De Regten van den Mensch'

Aan het huis van de "achterwaarsterigge" die Hellebaut ter wereld hielp :

"Hier woont Belleken :
Z'hielp den Primus uit 't kapelleken."

En bij de pasteibakker recht over de Augustijnen :

"Hellebaut, nu zoo hoog gezeten,
kwam hier dickwerf tarten eten."

Nog een huis op de Ajuinlei :

"De vreugden zyn zoo groot in onze Gendsche stede,
Dat zelfs den zeugeling deeld van de blydschap mede."

Op de Vrijdagmarkt had men op het voetstuk van het standbeeld van Keizer Karel, dat daar tot 1794 nog stond vooraleer het door de Fransen neergehaald werd, het volgende opschrift aangebracht :

"Al hebben wy wat lang van agter uyt gebleven.
Wy hebben honderd op en vaegen nu twee schreven.
Den Bruggeling hield hem met vyftig boven Jan,
Omdat zedert dien tyd hy niet met al meer kan."

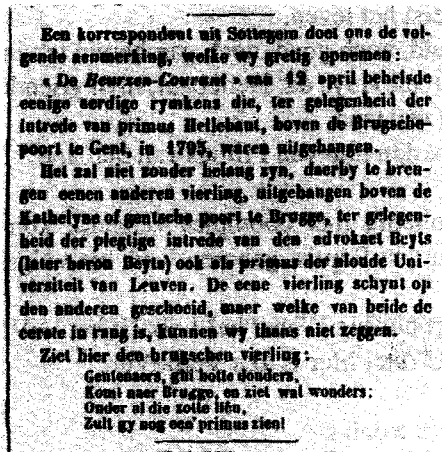

Fig. 8. Ingezonden stukje uit Gazette van Gent met een "vierling" of vers van 4 regels op de Brugse primus Beyts (1793).
 Bibl. Rijksuniv. Gent G13638³⁹.

Deze spreuk maakt allusie op de Brugse primus Beyts uit 1782 (Fig. 8) ""Zie gie van Bruhhe, zet joen van achter") en was opgesteld in de taal van de teerlingbak ("schreefkes voagen" of krijtstreepjes uitvegen) en van het kaartspel ("vijftig boven").

Boven de deur van drukker Spillebaut op het Steendam, waar Hellebaut in zijn jeugd nog gewerkt had als opsteller :

"Door mijne boeken heeft de konst
 in Hellebaut haer werk begonst.
 Ik liet hem de beginsels lezen
 van 't geen hem nu doet Primus wezen
 Als hy myn kraem droeg naer de merkt
 wierd reeds 't verstand in hem bemerk
 Zyn drift om alles na te speuren
 voorspelde wat eens moest gebeuren.
 Aen een minnaar van de konsten
 toon ik geirne mijne jonsten
 Doen zulk eenen zegenpraelt
 mijnen winkel roem behaelt." (Fig. 9)

De hele viering bleef echter niet alleen beperkt tot stoeten en ceremonies de 25e augustus. Nog verscheidene dagen gingen de feesten ter ere van de primus door. Zo was er op 28 augustus bvb. een groot concert (Fig. 10) waaraan alle autoriteiten deelnamen en dat plaats had in het theater van het college der Au-

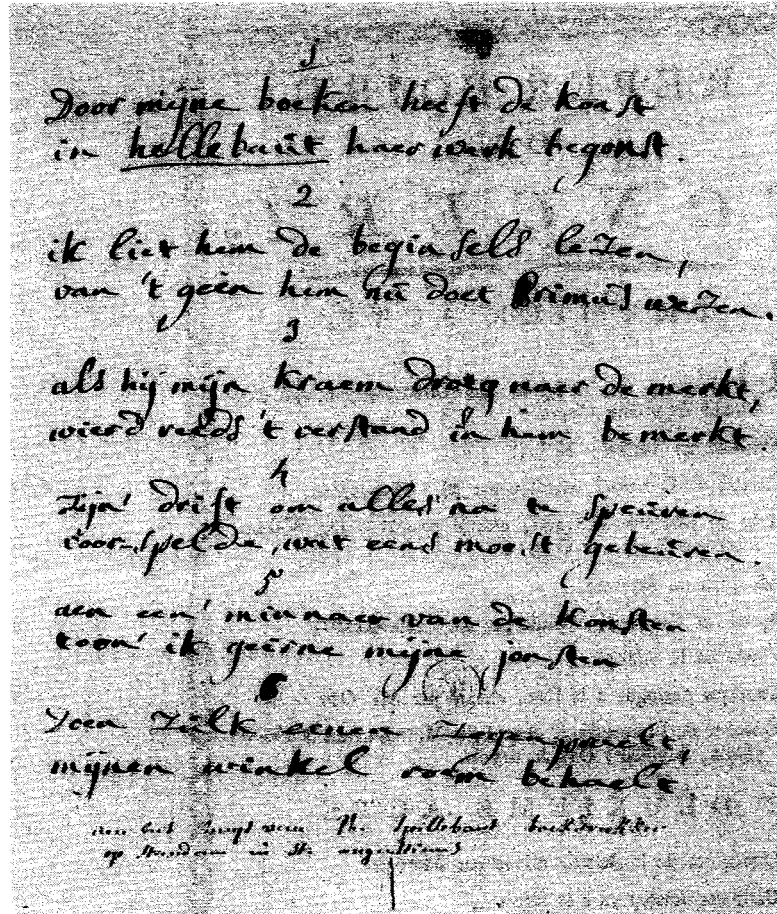

Fig. 9. Verzen "aen het huys van Ph. Spillebaut boekdrukker op Steendam in St. Augustinus", waar Hellebaut in zijn jeugd nog gewerkt had als opsteller. Bibl. Rijksuniv. Gent G13638³⁶.

gustijnen, dat nu ingenomen wordt door de Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten in de Akademiestraat naast de brandweerkazerne. Men speelde er een cantate en een marche van de Gentse toondichter Ots. Het orkest was samengesteld uit zowel beroeps- als amateurmuzikanten en was 55 man sterk, wat toen een enorm aantal was.

De 1e september bood het Vleeschouwersambacht een schitterend banket aan, gevolgd door een bal. 's Anderendaags : nog een banket, maar nu aangeboden door de klerus van het Spanjaardenkasteel. Nog diezelfde avond gaf de Kamer van Rethorica "De Fonteynisten", een voorstelling met een apotheose, waarin op de Parnassusberg een gigantisch beeld van de primus schitterde, dat door 7 muzen omringd was en door Apollo en Mercurius gekroond werd. De hele

REPERTOIRE
DU
CONCERT.

PREMIER ACTE.

1. Overture de Lodoïska par Cherubini, suivie d'un Chœur du même Opéra.
2. Sinfonie de Sterkel, N.º 1.
3. Ariette de Cimarosa, chantée par Mlle HOOGSTOEL.
4. Trio du Marquis Tulipano, chanté par Mlle DE WAËLE, Messieurs BARTH & OTS.
5. Morceau de Sinfonie.
6. Scène cé Giordani, chantée par Mlle BERNAERT.
7. Finale de la Sinfonie.
8. Cantique analogue à la fête, chanté par Mr. OTS.
9. Quatuor de l'Impresario, chanté par Mlles DUPRET & HOOGSTOEL, Messieurs OTS & BINON.

DEUXIEME ACTE.

1. Ouverture de la Bataille d'Ivry par Martini.
2. Couplets Analogues à la fête.
3. Sinfonie d'Haydn, N.º 24.
4. Ariette de Giordani, chantée par Mlle DUPRET.
5. Hymne analogue à la Fête.
6. Morceau de Sinfonie.
7. Rondo de Borghi, chanté par Mr. OTS.
8. Morceau de Sinfonie.
9. Air de Gretnick, chanté par Mlle DE WAËLE,

CHŒUR GÉNÉRAL ET A. ?.

A V I S.

Aux Membres ne sera admis au Concert sans être
Membre de la Société d'Amateurs.

Chaque Carte des Dames ne servira que pour une
personne.

Les étrangers ne seront admis qu'en souscrivant.

Le Concert commencera à 5 heures & demi de soir.

G. 13638⁴⁰

Fig. 10. Programma en toegangkaart van het concert in het theater van het college der Augustijnen op 28 augustus 1793 om 17 uur 30.
Bibl. Rijksuniv. Gent G13638²⁵ en G13638⁴⁰.

bedoening kan ons nu zeer pompeus overkomen, doch was eigen aan de tijd. De 7de september gaf het Nederlands gezelschap dat toen in het theater van Sint-Sebastiaan op de Kouter optrad, een grote gala-voorstelling met een gelegenheidsstuk ter ere van de primus. Het bleef ook daar niet bij. Al deze feesten, stoeten, banketten en toespraken waren slechts zaken van voorbijgaande aard en de Gentenaars wilden hem ook nog enkele tastbare herinneringen van hun bewondering nalaten. Zo werden hem vele geschenken aangeboden door de overheid, de ambachten en rijke particulieren. Daarvan een volledige opsomming geven zou ons te ver leiden. Laten wij er slechts de belangrijkste van opnoemen. Naast de zilveren gegraveerde lampetkan (Fig. 11) met bijhorende teil, die hem door het stadsbestuur aangeboden was, kreeg de primus nog een beurs met 150 dukaten van de Staten van Vlaanderen, van de Société littéraire een gouden tabaksdoos met 116 dukaten, van een niet nader te achterhalen vereniging : 50 gouden Louis, van een groep rijke burgers een Chinees porceleinen servies gevuld met 100 dukaten, van het kapittel van Sint-Baafs, 100 pond grooten, van het Koninklijk College een grote gouden medaille en 50 dukaten en van de schuttersgilde van Sint-Antoone eveneens een grote gouden medaille (Fig. 3).

Er is ook wat "afgedicht" geworden door echte en vermeende po  ten die in het Nederlands, het Latijn of het Frans de prestaties van de laureaat in de meest pompeuze en gevleugelde bewoordingen zijn triomf lieten beleven. Een groot gedeelte is achteraf ook gedrukt uitgegeven en deze blaadjes vonden een greti-

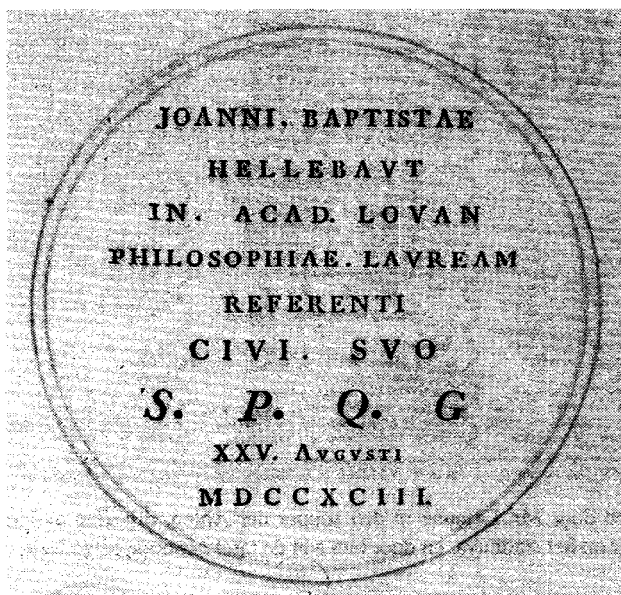

Fig. 11. Inscriptie op zilveren lampetkan aangeboden aan de primus. Ontwerp op papier. (Bibl. Rijksuniv. Gent G. 13638).

63

*Gelezen door Mr. Lejeune in den souper der Abten, dijsdag avond
op de groote cavalcade Kamer op het stadhuys, en door hen aan de tafel genoode uitgedeelt.*

LETTER-TUYLTJE.
Gelezen door het Genootschap van RHETORICA, (gevoel Poetijes) om het Kroon-lyk Hoofd van
JOANNES-BAPTISTE HELLEBAUT,
GEBORTIG VAN GEND,
ZOON VAN GUILIELMUS ENDE VAN MARIE MINNE.

*Ter gelegenhed dat Hy, op den 20 Oept 1793 kwam LOVEN, als PUNUS der Philosophia uytgeroepen zynde, vergetende
is wed'geheit in 1792 geboren. Sed den 25 des 1791 maand.*

AEnvaerd, Minervas kroost! nyt dazenden verkooren;
Uyt 't Burger-bloed van MINNE en HELLEBAUT gebooren;
In Odoeffers Vest,
Deels onvolwasse Blaen, door bliexens woest beensert,
En by 't kouslievend deel oneyndlyk meerder waerd,
Dan all' den glans van 't Goud, van Pausen en Salliten,
Waer mē geboort' ons kan, als hy geval, verjieren
En stegs den hoogwood loechte.
Zy worden neegheboort van 't geendche Jong lingschap,

Der ook nas Laur' ten dingt, maer op een laegen trap
Van Pynsch' arnyk' ten blyft, door weder waerdheden,
Die d'Alvoortzichtigheyt doch synd lyk sal onledig.
En doemen voor allyd
Ja, daerlyk doen staen, dat wyze Overheen
De Konst beschermers syn, als eertyds de Alceen
Vergeest gekeerden Heer dees' kleyn' ontzorgingens;
Wilt van om geendche Nympfi dees' schraef Geschenk ontsingen,
Un' komte toegereyd.

G E Z A N G.

Hoe zal ik Uranizingen,
Die d'uytspanning der Hemel kringen
Meel met een Paffer en een Hoek;
En waeg wat legt myn Ruwe toonen
Rueds opheft, wyl ik die neg zoek.
Zal zy dit stout bestien verschouwen?
Ja wel! die stout verschouwt my,
Mids dat myn Nemen haer zuster zy.

Uranie, die langs de haeren
En tusschen klip en strand getaeten
Ons hrengt tot op een ryke Rēe,
Waer wy ons Selip met rebatten loeden
Keert eens my ogen van de Zee;
Die nyt den hel-hut zal verzauden;
En ziet den waerdien dingeing.
Die nyt op need' nu ginst ontfing.

Wancker den Griek zyn eerste wond'ren
Dierf opene hogen toon doen dond'ren;
Het Volk toon toon de waerdheid doof,
Verrikt, verbaad en ongetegen,
Viel in een luyf van hyge loef.
Sigt Tempels die den bedrogen
En schijnt Socrats Gift en loon,
Die hun den weg der zeden toon.

Gy! die, wyl wy zegen vieren.
Wys nyt, wat Graden ons Mortieren
Den schuyt'ek van den vyand vind;
Verrielt de Fabel en haer Schimmen,
Die heden nog een volk verblind.
Duchdeet nu konst ten toppunt kluimen;
En zou g'haer nieuwe Tempels stig,
Dat Doug en Godsdiest die verlig.

Voltrekt 't geluk der Genetieren,
Dat in geen Kenw hun is weetraeten,
Denk haer oerhoofdes inoorling
De waerdheid in, voor al zyn dages.
HELLEBAUT, wie ik thans zing,
Kont gy dit ligt des Hemels draegen,
Gy word den grootsten Letter-held,
Zoo u al om een straat verzeld.

Hoe yrig dat wy U onthoelen!
Hoe staetig dat gy ook mogt praelen!
Daer blyft nog een Triumph voor Gend,
Gy zult in' garen steeds besteden.

Op dat de Duvel-oor haer niet schand
Gans brooren Prins als die der waken
Be date een Wyze, die kenkent
Zyn Mees' sinne als die der waken.

G E Z A N G.
Stem: De Luft is en bedrygt wy.

Oen men een Letter held e'atheen
Vanc, wederkoerend, praelen,
Was Vreugd en Luyf, eigenen,
En deed men Dichters heelen,
Om zynen wervdiendes Lof,
Te galmen tot een sterren hof,
Zyn daeden al in merien.

Daerom, Apollo Jong lingschap!
Wilt rokkelen nu, anoceren,
Schoon wy noch staen op d'ervien trap
Wierf doch nu voerieren
Wat d'Oereheyd den vromdeel toont,
Dat Wetenschap thans wond behoont,
Verkrigt men Konstenaeren.

Heer HELLEBAUT! seuerd dees Kroon,
Uw Konst ter eer verlostet;
Het is des Overwinners Loon,
Nac dat hy heeft gevoosten
En weerkome nyt Minervas veld,
De Mees' slagers heelt verstedt,
Die 't zelfde dorwit roeten.

Uw Naem zal reuwig staen geprent,
In de galing nu Boeken,
In weerdw' van den Nyd, gewent
Op waren Roem te slucken
Want zoekt men nu een Erenner
In de Kronyk, sints honderd jaer,
Men zou doch vrecht' loen zoeken.

G E Z A N G.
Stem: Jeds in celbre Esperes.

Wel te begrypen 't goon' men zegt
En op anders niet te steunen,
Ziet daer is regt
Den Grond die waerdheid legt,
En waer op Konst alleen magteunen.
Door Begryp, Oordeel en Verstand
Word Wetenschap ons ingeplant.

Die in zyn heeld een winkel stigt
Vol van onbegrypelykheden,
Voor zyn geest
Schynt te vergeest het licht,
Van 't geen hy leert wat hy geest viden
D'oor Begryp, Oordeel en Verstand
Word Wetenschap ons ingeplant.

Maer dezen heelt op 't Zyn' gelouwt,
Al wat den mensch kan zekker kren,
D'kter Hellebaut,
Proek, verwerpt of behoont,
In hem al Konst haer zien vercoeren;
D'oor Begryp, Oordeel en Verstand
Word Wetenschap hem ingeplant.

P E T I T I E N.
Ant: L'Amour est un Estimeur.

Ants ce peuple genereux
Si lauteur dans l'histoire
Ne connait point d'autres jens
Que celui de la gloire;
Pour recompenser leurs travaux,
La Grèce plaça ses Haras,
Au Temple de memoire.

Le Dieu qui conduisit les chant:
De cette Féie antique
Fait ouir ses nobles accents
Dans notre Illustrique;
Et prenant son sublime essor
Exprime sur sa harpe d'or,
L'Allegresse publique.

Après une trop longue nuit,
Un saire vient d'écrire
Et cette Aurore qui nous luit
En promet plus encore.
HELLEBAUT vaillant ses ritaux
Annonce de plus grands travaux
Dont Gend déjà s'honneur.

Je vois gravé dans l'avenir
L'Éternel témoignage,
Qui portera le souvenir
D'un savant et d'un sage;
Et la Flandre ouvrant ses écrits
Dira cet homme fut jadis,
Le flambeau de son âge.

TE GEND, yrt de Druktery van J. F. VANDER SCHUEREN, by den Berg van Bermstingheyd.

Fig. 12. "Gelezen door Mr. Lejeune in den souper der Abten, dijsdag avond op de groote cavalcade Kamer op het stadhuys, en door hen aan de tafel genoode uitgedeelt." (Bibl. R.U.G. G.13638).

ge afzet bij de chauvinistische Gentenaars. Originelen kwamen in privé-collecties terecht. Enkelen wist ik voor U op te diepen uit de bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Gent. (Fig. 5, 9 en 12)

Als wij ons uitgesloofd hebben om al deze details weer te geven, is het maar om U een idee te geven van de karakteristieke wijze en de hoge mate van euforie, waarmee de Gentenaars aan hun fierheid uiting gaven over het feit dat één van hun stadsgenoten "de glorierijke palm bemachtigd had in de vreedzame strijd voor Wijsheid en Schoonheid". Diezelfde fierheid en dat zelfde chauvinisme vinden we later kleinschaliger terug in de buurt waar de primus van de lagere school door de kleine man gevierd werd, maar meer daarover in een volgend hoofdstuk.

In het resolutieboek vinden we de gedetailleerde onkostennota van de hele feestelijke inhuldiging ten bedrage van de niet geringe som van 866 ponden. De lampetkan met toebehoren kostte de stad 191 pond om ze te laten bewerken door de vermaarde graveur Tiberghien. In deze 866 pond zitten natuurlijk nog niet eens de kosten die door de gilden, ambachten, broederschappen, magistratuur en particulieren gemaakt zijn.

Voorwaar, onze voorouders konden vieren en hun verdienstelijke kinderen eren. Het is inderdaad lang een gebruik geweest in onze provincies, en inz. te Gent, dat schitterende leerlingen plechtig werden gevierd door hun stad, of althans door hun bureu. Dit gebeurde bijv. nog in 1842 toen vijf jonge Gentse afgestudeerden de lauweren van de eerste Universitaire Wedstrijd wegkaapten. Bij de viering van Hellebaut in 1793 was ook van belang dat de stad nagenoeg in oorlogstemming leefde, en dat de feestelijkheden voor een graag benutte afwisseling zorgden.

Sedert die laatste week van augustus 1793 zou Jan-Baptist in de Gentse volksmond 'Primus Hellebaut' genoemd worden en bij zijn stadsgenoten tot vele jaren na zijn dood een graag geziene figuur blijven.

Velen zullen zich misschien afvragen hoe het verder met onze primus afliep. Toen Napoleon Bonaparte soldaten nodig had, wist Hellebaut vrijstelling te verkrijgen van legerdienst door in staatsdienst te treden en een lerarenambt te aanvaarden in de Ecole Centrale, het huidige Atheneum op de Ottogracht.

Omstreeks 1800-1801 wordt hij ingeschreven als "rechtsgeleerde binnen Gend", echter zonder praktijk. Hij woonde toen in de Marjoleynstraat (Magleinstraat). Als in 1803 Pieter Botte een nieuwe gesubsidieerde school opricht, wordt hij belast met het onderwijs van het handelsrecht. Hellebaut verhuist in 1804 naar Onderbergen en laat zich aan de balie te Gent inschrijven.

Men mag aannemen dat hij o.a. raadsman was van zijn beroemde tijdgenoot Lieven Bauwens (1769-1822), te meer dat de twee logebroeders waren van de Gentse vrijmetselaarsloge "La Félicité Bienfaisante". Hellebaut werd er ingewijd op 16 juli 1805 en werd er nog hetzelfde jaar Voorzittend meester. Twee jaar later wordt textielfabrikant Lieven Bauwens - toen reeds ex-burgemeester

P R A E L - G E Z A N G ,

Tot lof van den zeer geleerden Heer Mynheer JOANNES BAPTISTA HELLEBAUT, PRIMUS der Univerfiteyt van Loven in het Collegie de *Lelie* op den 20 Augufft doende zynen Solemnelen Intrede binnē Gend, zyne geboorte Stad op den 25. Augufft in 't jaer:

JOANNES BAPT. HELLEBAUT HY IS WAERLYK DEN LUYSTER VAN LOVEN ENDE VAN GEND.

Stemme: *Op eene aengenaeme wyze.*

I.
Fama wild de Trompe fleken
en blaest vreugde galmen uyt,
laet hier geene vreugd ontbreken
door een aengenaem geluyd,
want wy alhier genieten
veel eer ende geluk,
laet geen vreugden u verdrieten
feld ter zyden allen druk,, wat geluk.

II.
GEND heeft dezen dag bekomen
naer een eeuw en meer geleen,
waer op dat een ider roemen
voor die hier komt ingetreen,
HELLEBAUT vol van eeren
PRIMUS van Loven klaer,
dat men zyne lof vermeeren
van zoo grooten Iveraer,, het is waer.

III.
Nog geen twintig jaeren
is hy oud als hy bekemt
glorie trap van de Leeraeren
Mine va in vreugden fweemd,
g'hebt nu de rechte reden
den PRIMUS vol verftand
komt met vreugden ingetreden
vol van luyder triomphant,, t'allekant.

IV.
Flora wild ook kroonen vlegten
van het fchoonfte bloem gewas
om die op het hoofd te hegten
ook vlegt lauwer krauffen ras
om het groot verftand te cieren
van HELLEBAUT alhier
wy nu over al zien zwieren
vreugde vlaggen vol plezier,, nu alhier.

V.
All' de Arken faen verheven
binnen onze Gendfche Stad,
t'fchynd den iver gaet herleven
over dezen weerden fchat,
de Vleefchouvery faemen
en de Vifch-koopers med'
ftellen hun geheel bekwaemen
op dezen blyden Intre,, in ons Sted'

VI.
De Triumph- en ander Klokken
luyden faemen fray accort,
om dat Loven heeft ontlokken
een verftand het gonne word
nu tot PRIMUS verheven
m'hoord het Bevaerd zoet geklang
zy den held als doen erleven
ider een gaet wel in rang,, vreugden gang.

VII.
Veele Geest'lykheden wenfchen
aen den PRIMUS veel geluk,
ook benevens veele menfchen
dat den Heer, hem van veel druk

dien wild alhier bewaeren
al tot voordeel van Gods kerk
en hier hy mag vergaeren (flek.
daer het eynde kroond het werk,, al zoo

VIII.
De vier Guldens fchoon in praede
trekken naer de Keyzer-Poort,
tuffchen duyzend falvaaden
men alhier niet anders hoord
en zy verwillekomen
ouzen Heer en PRIMUS daer,
van de Gendfche Maegd al'troemen
wy en vreezen geen gevaer,, nog misbaer.

IX.
Zy met eenen hem inhaelen
alle d'huyzen zyn vergierd
HELLEBAUT hier zegepraete
's avonds men all' iv'rig viert,
met Pektonnen en flaecken
en Lanterns en Gedicht
g'heel de lucht flaet als in blaeken
al de huyzen meelt verlicht,, fchoongezigt.

X.
G'heel de vrydag-merkt in 'tronden
met Theaters Triumphael
om den lof daer te verkonden
met gezang en muficael,
de veldftracete ook med'
alwaer dien Held geboren is
toonnen ook veel plegtigheden
al tot een geheugenis,, nu gewis.

XI.
Emmers g'heel de Stad in vreugden
ider een roept overluyd
kroond den PRIMUS om zyn deugden,
ider galemt wenfchen uyt
van geluk ende vrede,
jae ik hoor *Apolos* Choor
die de loft doorklettert mede
door een aengenaem gehoor,, vollen

XII. (Choor.
Geluk Vader ende Moeder
Broeders Zuffers, vrienden all'
d'heer PRIMUS als een behoeder
hier nu op het aerden dal,
die heeft u Godt gegeven
vol van wysheyd en verftand
waer door hy nu word verheven
als PRIMUS nu triomphant,, in ons land.

XIII.
Laet ons t'faem den Heere loven
ende wenfchen dat hun fpaert
Godt de Wysheyd van hier boven
ook den Hemel hem bewaerd,
op dat hy hier lange tyden
mag vol wysheyd en verftand
leven tot een groot verblyden
van geheel ons Nederland,, Triumphant.

E Y N D E.

Fig. 13.

(1800-1801) - er op 24 januari 1807 opgenomen. Hij was toen raadsheer bij de Prefectuur.

Over Hellebauts verdere rechtspraktijk is niet veel geweten. Omstreeks 1815 zou Hellebaut door het Gentse stadsmagistraat in zijn hoedanigheid van advocaat geraadpleegd worden om de restitutie te bekomen van een aantal kunstwerken die in 1794 door de Franse revolutionaire troepen waren geroofd. Deze opzet slaagde gedeeltelijk en een zestal schilderijen (waaronder panelen uit 'De Aanbidding van het Lam Gods' der gebroeders Van Eyck) werden aan de stad terugbezorgd.

Dat Hellebaut een grappenmaker kon zijn, wordt door de volgende anecdote getoond. Tijdens het staatsiebezoek van Napoleon te Gent in 1803, zou Hellebaut verantwoordelijk geweest zijn voor de volgende inschrijving die op het Klein Vleeshuis (Korte Dagsteeg : vroegere bioscoop Savoy) zou geprikt hebben :

'A Napoleon le Grand
Les petits bouchers de Gand.'

Deze inschrijving gaf aanstoot omdat ze insinueerde dat Napoleon zelf een 'grand boucher' was; blijkbaar was dit evenwel niet de officiële bedoeling en kon de inschrijving als volgt verantwoord worden : te Gent was er toen een Groot Vleeshuis (aan de huidige Groentenmarkt) en een Klein Vleeshuis, dus ook 'grote' en 'kleine vleeshouwers,' zodat de uitdrukking 'les petits bouchers' volledig te goeder trouw werd gebruikt en geenszins de bedoeling had Napoleon als een groot slachter te bekladden.

Toen Willem I, koning der Nederlanden, in 1816 de Gentse universiteit oprichtte, benoemde hij Hellebaut, De Ryckere en Haus bij koninklijk decreet tot professoren aan de rechtsfaculteit. Hij houdt op de Ottogracht in de voormalige Baudeloo-abdij college in het Latijn.

'Il fut le modèle des professeurs', schrijft Norb. Cornelissen, en zijn collega Schrant getuigt over hem als volgt :

'Overigens stond zijne woning voor een ieder open; allen bejegende hij met vriendelijkheid. Zijne kweekelingen vooral mogten daarvan de blijken ontwaren. Gaarne was hij in hun midden. Zij vreesden hem niet; zij beminden hem, als hunnen vriend en vader. Dikwijls begeleidden zij hem naar zijn huis, en vonden aldaar het gunstigste onthaal. Was er iemand onder hen, die zich bijzonder onderscheidde, hij mogt op Hellebaut's voorspraak en bijstand hopen'. Bij zijn eerste studenten was de jonge Gentenaar Hippoliet Metdepenningen (1799-1881). Hellebaut werd zijn patroon en droeg hem als stagiair voor aan de balie. Wanneer Metdepenningen in 1868, na vijftig jaar beroepspraktijk aan de balie door zijn confraters gehuldigd wordt, zal hij met ontroering de lessen herdenken van zijn meester Jean-Baptist Hellebaut.

Ondanks zijn zwakke gezondheid dragen zijn collega's hem in 1819 eenparig

voor om voor het academiejaar 1819-1820 door de koning als Rector Magnificus te worden benoemd. Wellicht vermoedden zij dat hij niet lang meer te leven had. Hij zou inderdaad op 27 oktober 1819 op 45-jarige leeftijd in zijn woning overlijden.

Professor Dr. Guy Schrans schrijft in 1974 over Hellebaut :

'Hellebaut is geen industrieel pionier geweest als Lieven Bauwens, geen politicus en maecenas als Karel Van Hulthem, geen geniaal jurist als J.J. Haus, of geen baanbrekend arts als zijn wat jongere tijdsgenoot J. Guislain. Wèl was hij een rasechte Gentenaar : werkzaam, zelfstandig van geest, open op de wereld waarin hij leefde, pittig en joviaal, en een graag geziene mensenvriend, die tot lang na zijn dood bij de Gentenaren zeer populair is gebleven.'

In ons volgend nummer, deel III : "Getuigenissen".

Eddy LEVIS

NOTEN

- (1) Uit een lofdicht van 18 augustus 1793 : "Loon der neistigheid toegepast aen den Seer geleerden heer Joannes Baptista Hellebaut Primus der universiteit van Loven ende aen hem opgedragen door eenen minnaar der wijsheid den 18 augusti".
- (2) Chronogram : komt van het Grieks kronos : tijd en grafos : noteren. Het is een soort "jaartalvers" of rijmpje waarin een aantal letters groot kapitaal gedrukt zijn, die samen een jaartal in Romeinse cijfers vormen. Hier 1793 :

heLLebaVt De LaVWeren VerClerD U WYsheD
 50 50 5 500 50 5 10 5 100 1 500 5 10 2 500

som = 1793

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE - FICHE Nr. 433

Op 15 december 1907 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Burgerlijke Gebouwen - Sint-Veerleplein en Kraanlei Nr. 1 - XVIIe eeuw" in het Frans een fiche op over het

Huis opgericht op de plaats van de drukkerij van Pieter de Keysere

Dit huis op de rechterhoek van het Sint-Veerleplein en de Kraanlei grensde langs de kant van het plein aan een doodlopend straatje dat in 1907 afgesloten werd door een monumentale poort.

Te oordelen naar zijn algemeen uiterlijk en diverse architecturale motieven dateert het van de XVIIe eeuw. De hierbij gepubliceerde afbeelding ontslaat ons van een gedetailleerde beschrijving en laat toe zijn schilderachtig uitzicht te beoordelen. De lage deur naast de twee vensters langs de kant van het plein gaf tot voor enkele jaren toegang tot een herberg gelegen in het souterrain en gekend onder de naam *Kelder Gods*.

Dit huis heeft een historisch belang omdat het opgericht werd op de plaats van een huis dat in de XVe eeuw *Cranenburch* genoemd werd, waarschijnlijk omdat het gelegen was nabij de kraan op de kaai die er naar genoemd werd.

Op 13 mei 1504 door Joessin de Sadelaere verkocht aan de boekbinder Victor van Crombrughe, werd het grootste deel van de *Cranenburch* die een dubbele woning vormde, opnieuw verkocht door de weduwe van V. van Crombrughe aan de drukker-boekbinder Pieter de Keysere die er reeds huurder van was vooraleer gans het gebouw te verwerven op 2 januari 1522. Deze bracht er zijn werkhuizen in onder die daarvóór gelegen waren op de Zandberg.

De grote gravure die de blazoenen voorstelt van de patriciërs en van de Gentse Neringen, bekroond met een panoramisch zicht van Gent, en uitgegeven in 1524, vermeldt als adres ... *by Sente Veerhilde plaetse byder cranen*.

Le Sacre et coronnement de la Roynne de France, dame Leonore werd in 1530 uitgegeven door P. de Keysere "...devant le Chasteau au conte, près l'église Sainte Pharault."

De volgende drukken vermelden : "*byder Crane*", "*près le Chasteau*" of "*prez l'église Sainte Pharaïlde*".

Nadat hij gestopt was met drukken, zette hij in de *Cranenburch* zijn zaak verder van boekhandelaar en boekbinder. Hij woonde er nog als dusdanig in 1559.

Cf. F. VANDER HAEGHEN, *Bibliographie gantoise*, t.I, p. 28. - F. VANDEN BEMDEN, *Gand, rues et fonds bâtis* (handschrift van de bibliotheek van de universiteit van Gent, G. 16219), t. XIX, f. 23-25. - V. FRIS, in de *Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand*, 1906, pp. 365-366.

Huis op de hoek van het Veerleplein en de Kraanlei. Copyright A.C.L. Foto Nr. 25623.

ROOIGEM EN DE BRUGSEPOORT TE GENT (Vervolg)

DE URBANISATIE VAN DE BRUGSEPOORT

1. Het oude wegennet

De vestiging van de Phoenixfabriek en de textielreus "La Lys" resulteerde omstreeks 1840 in een sterke aantrekkingskracht op honderden arbeidersgezinnen.

In een mum van tijd vermeerderde het aantal woningen, de veelheid aan stegen, straten en wegen.

Deze sloten aan bij de van ouds bekende plattelandsbanen.

De belangrijkste waren de Nieuwe Heerweg naar Brugge (nu Bevrijdingslaan en Brugsesteenweg) en de Weg naar Rooigem die toen bestond uit de huidige Phoenixstraat en de Ketting- en Ooievaarstraat.

Er bestond ook een Oude Heerweg naar Brugge (de tegenwoordige Lieremanstraat verbonden aan de Geitstraat, het Biezenstuk en de Boomstraat) en sloot aan bij de Nieuwe Heerweg.

De Veerstraat (vanaf 1866 Appelstraat) lag in het verlengde van de Weg naar Rooigem.

Gedurende de zestiende eeuw legden de kartuizers van "Koningsdal", voor eigen gebruik, het deel van de Drongensesesteenweg aan tussen de Oude Heerweg en de huidige Weverstraat. Tijdens de achttiende eeuw trok men deze steenweg door tot aan "Het Motje".

De Heerweg naar Eeklo volgde gedeeltelijk het tracé van de Goudvinkstraat (de vroegere "Kiekenstraat).

Dat was het wegennet op Rooigem en de latere Brugsepoortwijk op het ogenblik dat de arbeidersbevolking er zich kwam vestigen.

Dat deze wegen vooral 's winters erbarmelijk lagen, blijkt uit het feit dat bijvoorbeeld de groenteboeren soms de grootste moeite hadden om naar de stad te komen.

2. De bewoning tot ca. 1880 of de "roofurbanisatie"

Daar de grond er spotgoedkoop was, zagen de burgerij, de grootgrondbezitters, fabrikanten en speculanten brood in de volksbeweging van die periode en ze persten op kleine percelen verschillende zgn. "*cités ouvrières*" samen, beluiken die men koerkes, poortjes of op zijn Frans *cités* noemde. (42) (43) Werklieden uit de textielindustrie en het metaalbedrijf, straatventers, strodekkers, brandhoutkappers, volkskleermakers, klompenmakers en dergelijke meer hokten er met hun gezin samen in de smalle straatjes waar, in eentonige rijen, kleine huisjes zonder een stukje tuin naast elkaar stonden, vochtig en ongezond.

Hygiëne was een dode letter, één enkele pomp voor ik-weet-niet-hoeveel men-

Foto 31. Koer van Stevens
(Tekening G. Boerjan, Gent).

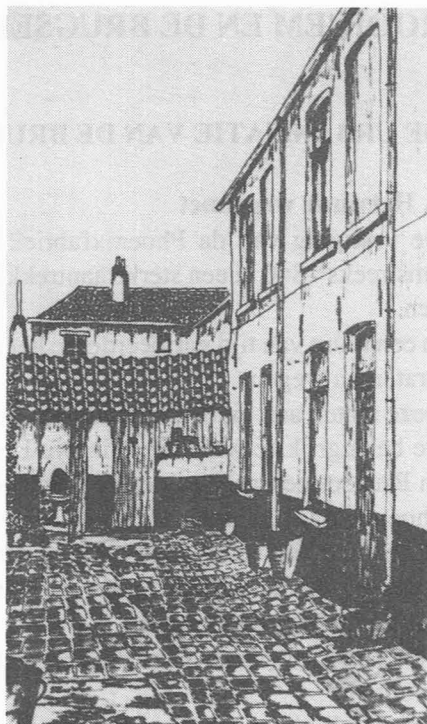

Foto 32. Beluik in de Phoenixstraat
(Tekening G. Boerjan, Gent).

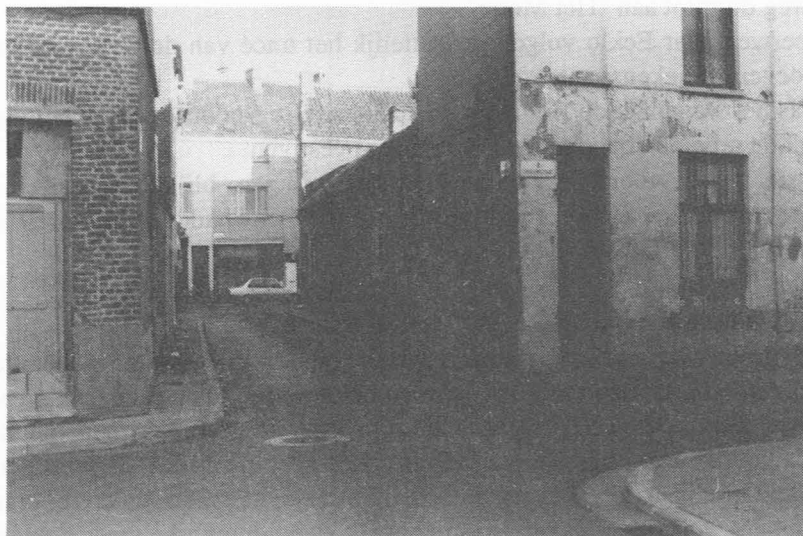

Foto 34. Beluik aan de Zwaluwstraat.

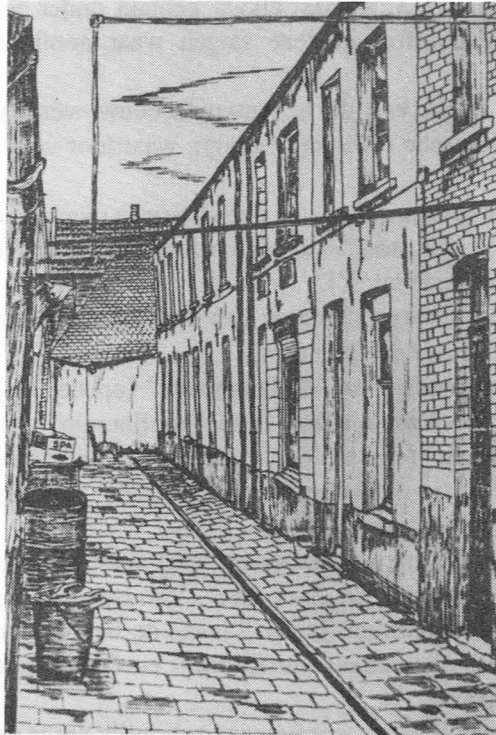

Foto 33. Beluik in de Batterijstraat.
(Tekening G. Boerjan, Gent).

Foto 35. De ingestorte Sint-Jan Baptistkerk in 1863 (Foto M. Neyt)
(S.A.G. Copyright).

sen en een paar vieze W.C.'s naast elkaar geplakt onder een stuntelig afdak vormden het enige comfort in deze stegen waar nooit een zonnestraaltje binnenkwam...

Vanaf het laatste kwart van de negentiende eeuw werden daarom talrijke "koerkes" om hygiënische redenen gesloopt, waardoor vele anoniem zijn gebleven.

Arbeiderswoningen in zgn. zakstraten gerijd, waren meestal navenant. Tientallen roodbakstenen huizen stonden al even troosteloos naast elkaar, zonder tuin, zonder zon (de zgn. "rode cités").

De Gentse beluiken droegen de naam van hun eigenaar, hun aannemer, hun huisjesmelker plus soms een spotnaam.

Op de Brugsepoort kende men "de lange rote" (op de Brugsesteenweg), "'t begijnhoveke" (in de Kastanjestraat), de "konijnepijp" (in de Goudensterstraat), twee "rode cités" (één aan de Groendreef en één aan de Kettingstraat), "'t papieren edeldom" (in de Hamerstraat), "koer 99" (ook bij de Hamerstraat) enz.

Op Rooigem concentreerden de arbeiders zich eerst in de omgeving van de fabrieken "de Phoenix" en "de grote Lys". Vandaar de steegjes vooraan de Zuidkaai en aan de Groendreef (in 1845 langs de Brugsevaart aangelegd), de Phoenixstraat, de Rooigemstraat (nu Ketting- en Ooievaarstraat) en de (nog niet verharde) Leiekaai.

De oudste Rooigemse steegjes werden waarschijnlijk reeds ca. 1840 gebouwd. De "Koer Portugal" (rechtover de ingang van de Phoenix) en de "Koer Stevens" (Kettingstraat) komen daarvoor in aanmerking. (foto 31)

Een tiental jaren later volgde het beluik op de Leiekaai, typisch om zijn trapjes en zijn boogvormige ingang, verder de "Koer Vercruyssen" in de Phoenixstraat (foto 32), een drietal beluikjes in de Batterijstraat (foto 33) en een steegje aan de Zwaluwstraat. (foto 34)

Ongeveer rond dezelfde tijd ontstond het "Luizegevecht" (voorbij de Batterijstraat, naar de Groendreef toe). Naar het schijnt vestigden zich daar de arbeidersgezinnen die verdreven waren uit de gesloopte cité die dezelfde naam droeg aan het Sint-Pietersplein.

Misschien bewoond door geïmmigreerde Italianen werd een rij woningen, bij de later aangelegde Abrikoosstraat, de "Italiaanse Koer" genoemd.

3. De Waalpoort werd gesloopt, een kerk werd gebouwd, tientallen nieuwe straten ontstonden

Door de aangroei van de bevolking besloot het bisdom een kapel bij de Waalpoort te openen. Tijdelijk werd daartoe de danszaal van de guinguette "Champs Elysées" uitverkoren. Dat gebeurde in 1851.

Rond diezelfde tijd werd uitgekeken naar een terrein waarop een kerk kon worden gebouwd. Daartoe verwierf de eerste pastoor van de Rooigeparochie

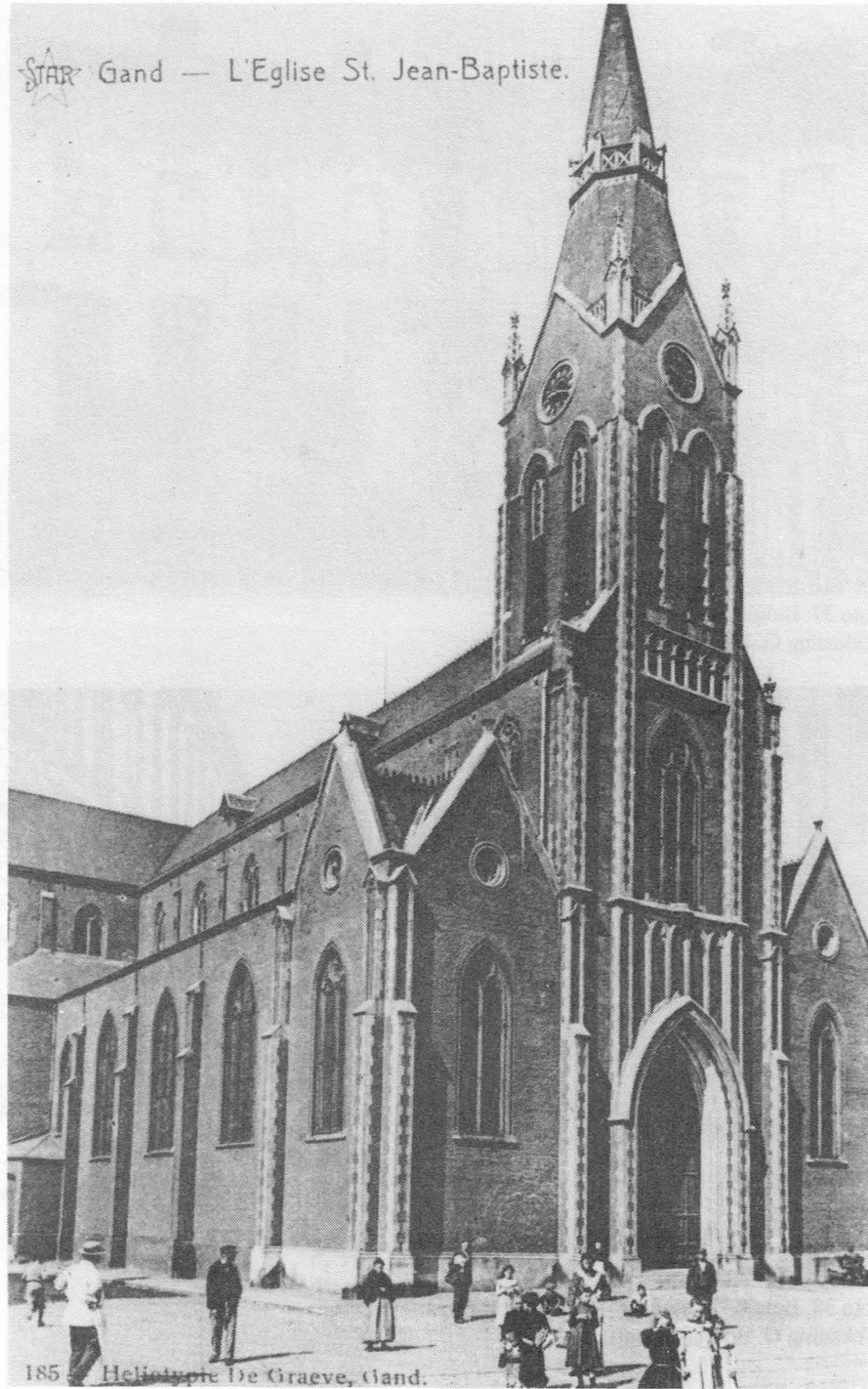

Foto 36. De Sint-Jan Baptistkerk ca. 1910
(Verz. F. Van Bost, Gent).

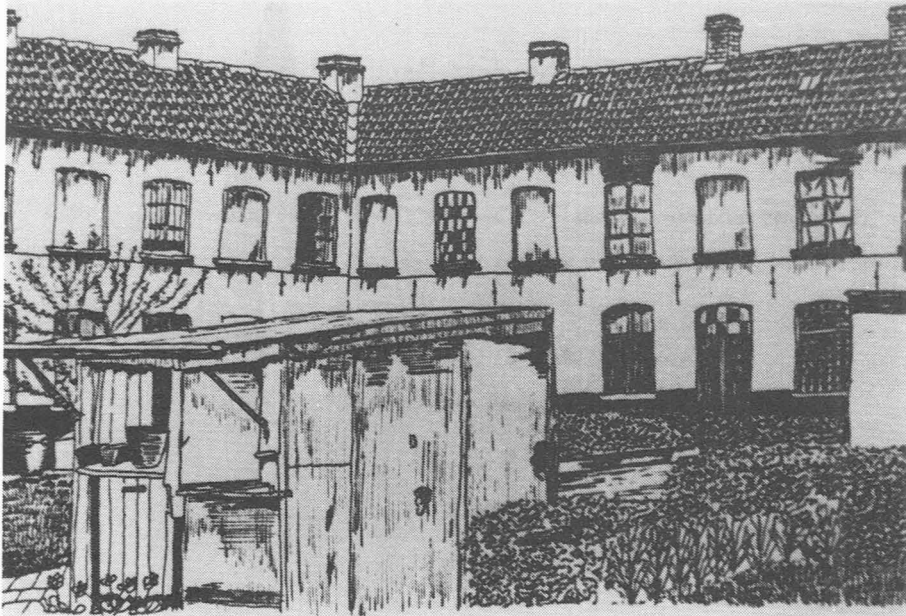

Foto 37. Beluik in de Goudensterstraat.
(Tekening G. Boerjan, Gent).

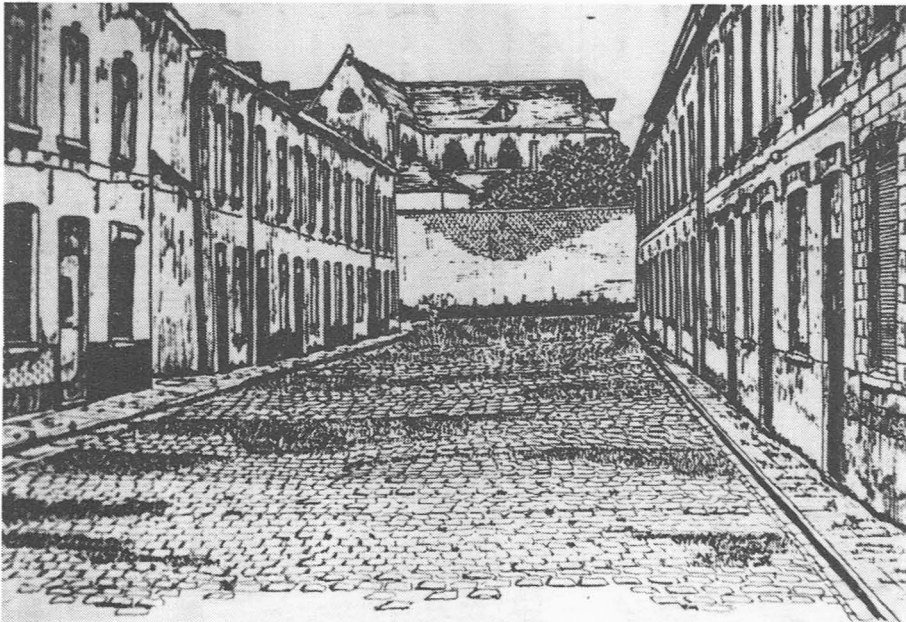

Foto 38. Beluik "Vossekoer" in de Reinaertstraat
(Tekening G. Boerjan, Gent).

een vroegere "molenberg", gelegen bij de huidige Bevrijdingslaan. In 1859 werden de funderingen gelegd. Het plan was van Jacques Van Hoecke maar zijn collega, architect Leclercq-Restiaux, stond in voor de afwerking. In 1863 stortte evenwel een deel van het neogotische gebouw in. (foto 35) Leclercq hernam de werkzaamheden en in oktober 1866 was het gebouw af. (foto 36) Een jaar later hing men drie klokken in gegoten staal in de toren, de eerste soortgelijke exemplaren in ons land.

In 1860 was ondertussen de tol afgeschaft. De Waalpoort werd gesloopt. De eerste nieuwe straten werden in de nabijheid van de kerk aangelegd. (45) Samen met de Batterijstraat bestond sinds 1845 reeds de Goudensterstraat, zo geheten naar een herbergnaam op de hoek. In 1861 werd, dicht bij de Phoenixstraat, de IJzerstraat (nu Hekelaars-) aangelegd. De Spinners-, Wevers-, Aambeeld- en Haspelstraat volgden drie jaar later.

Vanaf 1866 drong de nieuwe bewoning het Rooigems land- en tuinbouwgebied verder in. Zo ontstonden de Zwaluwstraat, Leiestraat, Kroonstraat, Herderstraat, Vlasstraat (nu Vlasgaard-), de Werkhuisstraat (nu Liereman-), Appelstraat (vroeger Veer-), Nettestraat (nu Nekkersput-), Boomstraat, Geitstraat, Vossestraat (nu Reinaert-), Peterseliestraat (nu Boerderijstraat en Fonteyneplein), Abrikoosstraat, Hamerstraat, Kiekenstraat (nu Goudvink-) en de Nachtegaalstraat (nu Wielewaal-).

Tevens ontstond een waaier van beluiken zoals "'t Scheeft Rotje" in de Boerderijstraat, de "Koer van Pasterke Seghers" op de Bevrijdingslaan, de "Konijnepijp" in de Goudensterstraat (foto 37), het "IJzeren Hekken" (op de Drongensesteenweg en bij de latere Rooigemlaan) en de gevreesde, want beruchte "Koer Negenennegentig" in de Hamerstraat. In 1901 werd dit koerke, tot opluchting van de politie, manu militari leeggemaakt en gesloopt. (46)

Aan het Emilius Seghersplein werd tussen 1862 en '64 het citéje "d'Helle" gebouwd en enkele jaren later richtte de grondeigenaar Verschraeghen, boven de gedempte gracht in de Lieremanstraat, de "Karnemelkkoer" op, volkse naam die herinnerde aan de witte pap, afval afkomstig uit de drie Ekkergemse papiermolens, die door de gedempte gracht had gelopen.

Omstreeks 1870 legde men opnieuw twee straten aan : de Schildstraat (nu Beukelaar-) en de Eksterstraat (nu Klapekster-).

Rond diezelfde tijd werd de "Vossekoer" (foto 38) op een vroegere molenberg in de huidige Reinaertstraat gebouwd evenals de "Koer Van Loo" in de Abrikoosstraat. Men noemde dat ook de "rode cité" gezien de bakstenen huisjes. (foto 39) Diezelfde naam kreeg de "zakstraat" met beluikkarakter in de Kettingstraat. (foto 40)

4. De verdere evolutie tot aan de eeuwwisseling

In 1880 kreeg de Noordstraat haar definitieve vorm en ook haar naam, nadat de Waaldam werd gedempt. De Leiekaai werd gehard en aan het andere eind van

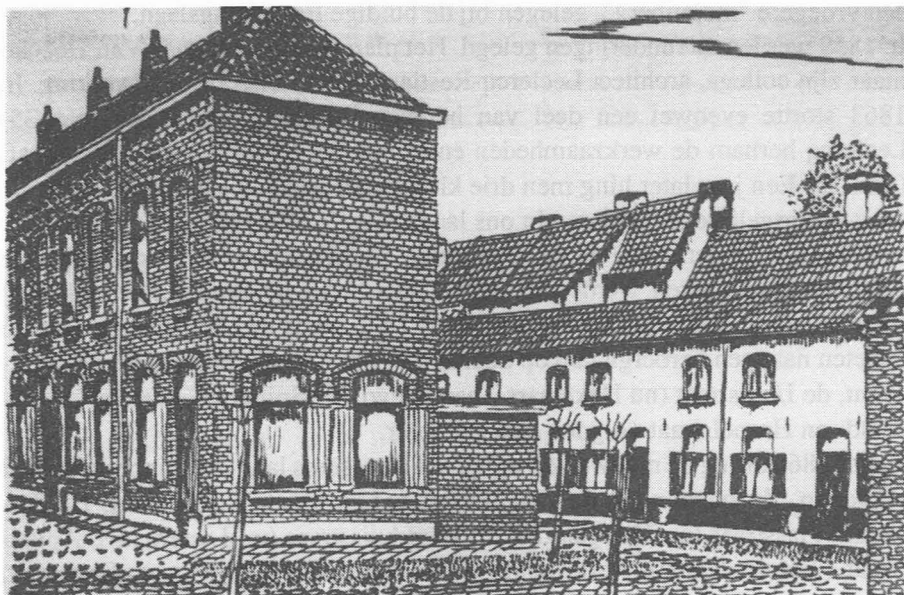

Foto 39. Vernieuwd beluik in de Abrikoosstraat (de "rode cité")
(Tekening G. Boerjan, Gent).

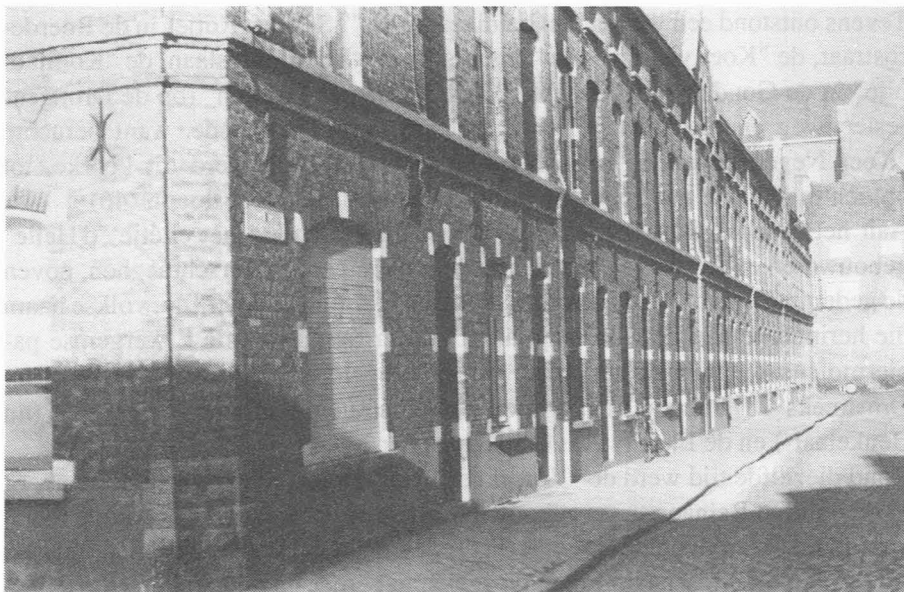

Foto 40. Zakstraat in de huidige Kettingstraat (ook "rode cité" genoemd). Nu : Scheringstraat.

Foto 41. Hoeve in de Peerstraat.

Foto 42. Zonnebloemstraat met sociale
woningen in 1913 door van Rysselber-
ge gebouwd in art nouveau-stijl
(Verz. Fr. Van Bost, Gent).

de Brugsepoortwijk werd de Hamerbrug over de Brugsevaart gegooid. Verschillende textielfabrieken werden in de omgeving van de Groendreef opgericht, daar waar, na de Tweede Wereldoorlog de rijkswachtkazerne zou komen. Aan weerszijden van de Brugsesteenweg (nu Bevrijdingslaan) trok men verscheidene straten, onder meer de Hulstboomstraat (naar de nabijgelegen, bekende guinguette), de Reseda- en de Tulpstraat.

Ca. 1883 trok men de Sparrestraat (waarschijnlijk naar de herberg "de Sparreboom" in de huidige Ooievaarstraat) en de Ceder-, tussen Sparre- en Hulstboomstraat.

Parallel met de Bevrijdingslaan kwam een jaar nadien de Kastanjestraat tot stand, een soort verbindingsweg tussen de Vosse- en de Hulstboomstraat.

De Notelaar- en de Olijfstraat ontstonden omstreeks 1885 en zes jaar later werd daar de Lijsterstraat aan toegevoegd.

De vroegere wegel naar de Machariusmolen diende enkele jaren nadien tot het tracé van de Acaciastraat. Tevens trok men de Azaleastraat (thans Zinia-). Aan de achterzijde van de huidige U.C.O. kwam de Kaarderijstraat en aanleunend bij de Rooigemstraat (nu Ooievaar-) trok men de Meibloemstraat.

Tussen 1898 en 1903 werd, tussen de Ekkergembrug en de Groendreef de Rooigemaal aangelegd, tijdelijk een soort begrenzing binnen de Brugsepoortwijk tussen het industrieel en het landelijk gebleven gedeelte.

Nog vóór de Eerste Wereldoorlog ontstond de Peerstraat (foto 41) en de Lobeliastraat. Stervormig trok men de Zonnebloemstraat (foto 42), de Violieren- en de Palmboomstraat (nu Slinke Molen-).

Tijdens de aanleg van de Rooigemaal ontstonden tijdelijk nog een paar beluiken. Later werden daar straten getrokken : Koningsdal en Schaverdijnstraat (naar de ijspret op de nabijgelegen Leie).

5. De laatste landelijke percelen opgeslorpt

Omstreeks de eeuwwisseling overschreed de stratenaanleg definitief de Rooigemaal naar Mariakerke toe.

Vanaf 1906 zien we, tussen de Brugsesteenweg en de Brugsevaart respectievelijk de Duivestraat (nu Tortelduif-), de Katoenstraat (nu Virginia-), de Weefsel-, Lijnwaad-, Fluweel-, Werk- en Kempstraat ontstaan.

Na 1918 werd het deel van de Brugsesteenweg vanaf de Sint-Jan Baptistkerk tot aan de Rooigemaal "Bevrijdingsdreef" (foto 43), later -laan (zo genoemd naar de geallieerde troepen die langs daar Gent binnenkwamen). Daarenboven werd een gedeelte van het landbouwland naar Mariakerke toe gevuld met straten (die namen kregen uit het Reinaertverhaal) en bouwde men er eentonige, oncomfortabele "appartementengebouwen" voor arbeidersgezinnen, de zgn. "Blokken". Hun bijnaam loog er niet om!

In 1928 bouwde men in de nabijheid de "Theresia-kerk".

Aan de Nekkersputstraat werden de Druif- en Perzikstraat toegevoegd. Dat ge-

Foto 43. De Bevrijdingsdreef ca. 1930 (nu : Bevrijdingslaan)
(Verz. Fr. Van Bost, Gent).

Foto 44. De kerk van Malem ca. 1960
(Verz. Fr. Van Bost, Gent).

beurde in 1929.

De Tweede Wereldoorlog voorbij werd, vanaf 1952 het Eiland Malem geürbaneerd, de zgn. "Heldenwijk", zo geheten naar de straatbenamingen. (47) Ook dààr kwam een kerk (foto 44).

In de omgeving van de "Blokken" werd de Noormanstraat tot de Molengracht doorgetrokken (waarschijnlijk genoemd naar een grondbezitter Norman).

Aan de grens van Mariakerke kwamen de straten Maeswal en Ryndam tot stand (respectievelijk genoemd naar een toponiem en een grondeigenaar).

Men sloopte in de Appelstraat het gesticht voor spraak- en gehoorgestoorden en op het vrijgekomen terrein verrees een soort aparte lus rond een vrij groot plein, het de l'Épéeplein genoemd (naar een 18de-eeuwse Franse logopedist wiens principes men in het vroegere gesticht gevolgd had).

In de nabijheid van de hoosmolen kwamen tenslotte nog enige straten tot stand die de naam kregen van beroemde personen uit de naoorlogse periode, o.m. Folke Bernadotte, Albert Schweizer, Martin Luther King en Mahatma Ghandi. Aansluitend bij de Folke Bernadottestraat zijn daar nog de Kraaidam en de Jozef de Veusterstraat. Een voetweg, links van de Nekkersputstraat kreeg de naam Papiermolen toebedeeld.

Samenvattend kunnen we stellen dat het stadsbestuur de straatnamen uit de textiel- en metaalsector koos en zich verder grotendeels liet inspireren door het vroegere landelijke karakter van de wijk.

De beluiken kregen vroeger nooit een officiële benaming. Ze konden het stellen met de naam van de eigenaar, huisjesmelker of met een spotnaam.

Lode HOSTE
(t vervolgt)

NOTEN

42. Boerjan, G., Beluiken van de Brugse Poort, 1981 (tekeningen).

43. De Rycke e.a., De beluiken binnen de Stad Gent, Sint-Amandsberg, 1904.

44. Balthazar, H., Onderzoek naar de Gentse beluiken. W.I.A.R.U.G., Gent, 1978.

45. Fris, V., op. cit.

46. Lied over Koer 99, *Ghendtsche Tydinghen*, 1976, p. 188. "Klacht Koer 99" uit de revue "Onder de Draecke" van 1902 te Gent (Nieuw Circus).

47. Gysseling, M., op. cit., p. 59. Volgens dr. Gysseling komt "Malem" hoogstwaarschijnlijk van "ham", een in een inundatiegebied uitspringende hoek hoger land (Hier ten opzichte van de Leie). Malem : een ham naast een depressie.

CONTRACT VAN GEVELVERSIERING METSELAARSHUIS, 1526

I. VOLTOOIING GEVEL METSELAARSHUIS CATALONIESTRAAT GENT

1. RECONSTRUCTIE VAN HET METSELAARSHUIS

De jongste jaren wordt met belangstelling de reconstructie van het metselaars-huis gevolgd en besproken, becritiseerd en/of gewaardeerd. We geven grif toe dat Jan Publiek deze renovatie negatief bekijkt en beoordeelt op 't ogenblik dat enkel puin en stellage zichtbaar zijn en de eerste werken begonnen zijn in 1989. Naarmate het werk boven de grond komt en het herrijzen van het laatgotisch gebouw zichtbaar wordt, geraakt Jan Publiek gunstiger gestemd. Voor eind 1991 voorziet men de voltooiing. De weg die de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie heeft afgelegd om deze reconstructie tot een goed einde te brengen, in samenwerking met andere stadsdiensten, heeft heel wat werk in inspanningen geleverd van het administratief en wetenschappelijk personeel. Om belangstellenden een idee te geven welke studie, onderzoeken en ontwerpen geleverd worden om uiteindelijk tot een definitief plan en de reconstructie te komen, schrijven we in deze bijdrage.

De algemene architectuur laten we buiten beschouwing. We beperken ons tot de elementen die de versiering van de gevel, kant Cataloniëstraat uitmaken, omdat het bouwcontract van 1526-1527 enkel van de gevelversiering gewag maakt, niets minder en ook niets méér.

2. CONTRACT VAN 1526-1527

Het contract staat in het Register van de Keure genoteerd : *actum den II^{en} octobris XV^c XXVII* (1). Bij ons weten werd de volledige tekst van dit merkwaardig document nog niet besproken, noch geanalyseerd. Wel heeft Geert Van Doorne de transcriptie gepubliceerd in een artikel, Nering van de Gentse metselaars, Cataloniëstraat, verschenen in 1977 in Stadsarcheologie (2). Slechts fragmenten uit de overeenkomst werden door hem geciteerd, passend bij de inhoud en de verantwoording van zijn archeologisch onderzoek van het metselaarshuis. Thans publiceren we de volledige transcriptie van het contract en nemen we de tekst in Nederlandse versie onder de loupe. Uit de tekstanalyse ontlene we de gegevens die bruikbaar zijn voor de reconstructie en besteden we aandacht aan de partijen van het contract. Na een chronologisch overzicht van de iconografie en de bibliografie tonen we aan dat deze elementen niet altijd vaste waarheden verkondigen voor de reconstructie van de gevelversiering en vaak niet overeenstemmen met het archeologisch onderzoek, noch met de inhoud van het te bespreken contract.

II. INHOUD VAN HET CONTRACT

1. TRANSCRIPTIE VAN HET MANUSCRIPT

Upden XVIII^{en} dach van decembre XV^cXXVI waren vergadert in Werregaerne up de hooghe poort, daer m^f Lievin van male ende Laureyns vanden berghe ghenomen hebben jehens m^f Christoffels vanden berghe omme te volmakene vander metsen huus vanden ghevele alsovooren vanden viercante upwaert naer den heesch vanden wercke ofte patrone betere ende niet erghere ende voort zo es bespreck alsdat m^f Lievin ende Laureyns leveren moeten van goeden wytten steenen tusschen den dach alsboven ende paesschen naestcommende veertienachten vooren ofte naer, ombegrepen zonder faute oft hergher lijst zo datter de werkelieden gheen ghebrec af en hebben ende voort zo es besprec alsdat de vijf paneelen moeten ghernaect zijn up huerlieder leghers van laghen ende al dese paneelen bet ghestoffeert ende weerckelijc es ende et middel paneel ghestoffeert met eener repryse eender busbeere alzo den houden heet den dekyn besteede hebben te makene ende de 3 scilden verheven alzo wel de leeuwen als de wapene wel ende werckelijc, ende voort zo hebben zijlieden beloofd m^f Lieven ende Laureyns te curtene ende te lingehe int stellen eyst nood es, ende daerboven upde capeteelen den mauwerysses dans van zulke hoogde als mijn dekyn ghenomen heeft jehens der neeringhe, ende inde twee paneelen en elc een plus outre wel ende werckelijc, ende ditte hebben zij ghenomen omme de somme van xxiii lb. gr. te betaelne tusschen den dach alsboven ende alf sporkele deerste vii lb. gr. ende dan noch vii lb. gr. te alfastenen naestcommende ende de reste te vuldoene vanden weercke ende voort zo es besprec als dat m^f Lievin en de Laureyns thuerlieder voordeele hebben zullen de comescepen die mijn dekyn ghedaen heeft jehens de voorseyde persoonen te wetene jehens Ronbout de Boc, Pieter Impins ende Arend de Smet metgaders over te legghene dat mijn dekyn hij daer omme verleyt heeft ende voort zo heeft m^f Christoffels verleyt in ghelaghe 16 s. 6 d. gr. waeraf dat m^f Lievin ende Lauwereyns te huerlieder laste comt vanden eerste paymente afslach doende 10 s. 6 d. gr. Actum den II^{en} octobre XV^c XXVII.

2. NEDERLANDSE TEKST VAN DE TRANSCRIPTIE

Op de 18de dag van december 1526 vergaderden in Werregaerne op de Hoogpoort (3) meester Lievin van Male en Laureins vanden Berghe om overeen te komen met Christoffel vanden Berghe over het voltooiien van de voorgevel van het metselaarshuis, opwaarts gaande vanaf de beneden- en eerste verdieping; dit naar de eis van het werk of te tekening, in de uitvoering nog beter, maar niet slechter.

Verder is besproken dat meester Lievin en Laureins, vanaf nu tot de aanstaande Pasen - inbegrepen de veertien dagen daarvoor of daarna - zonder bedrog of

kwade trouw, zullen leveren witte steen van goede kwaliteit opdat de werklie- den er geen hinder zouden van ondervinden. Verder is besproken dat de vijf panelen moeten gemaakt zijn op hun groefleger (4). De panelen worden mooi gedecoreerd zoals het uitzicht in werkelijkheid is.

Het middenpaneel wordt gedecoreerd met een overkragende boog, versierd met het wapenbord van de nering, naar het model dat het vorige bestuur van de nering aan de deken opdracht gegeven heeft te laten maken (5). De drie hoger gelegen schilden, met de leeuwen en het wapen, mooi uitgevoerd zoals het uitzicht in werkelijkheid is.

Verder wordt toegezegd dat meester Lievin en Laureins méér of minder tijd in beslag mogen nemen voor de uitvoering, volgens de noodzakelijkheid van het werk. Helemaal bovenaan, op de kapitelen komen de moreske dansers, van zulke hoogte als mijn deken genomen heeft tegenover de nering. In elk van de twee panelen komt het schild Plus Oultre, mooi en werkelijk van uitzicht.

En dit werk hebben zij ondernomen tegen de prijs van 23 ponden groot. De eerste 7 ponden te betalen tussen de dag van de overeenkomst, hierboven vermeld, en half februari; nogmaals 7 ponden de eerstkomende halfvasten; het restant bij de voltooiing van het werk.

En verder is besproken dat meester Lievin en Laureins hun profijten zullen hebben van de aankopen die mijn deken gedaan heeft jegens Ronbout de Boc, Pieter Impins en Arend de Smet, in acht nemend dat mijn deken daarvoor een voorschot betaalde. Verder zo heeft meester Christoffel een voorschot betaald van 16 sch. 6 den. gr. dat ten laste valt van meester Lievin en Laureins. Bij de eerste betaling zal hiervan een aftrok worden gedaan van 10 sch. 6 den. gr. Actum 2 oktober 1527.

III. ONTLEDING VAN DE OVEREENKOMST

1. DE AANNEMING VAN HET WERK

De nering was sinds 1432 eigenares van het huis, bekend als de Roode Duere, gelegen naast het huis van de timmerlieden. In de vermeldingen van de 16de eeuw *metsen huus* genoemd.

Meer bijzonderheden over de nering van de metselaars en de steenhouwers, de organisatie van het bouwbedrijf, de rol van de bouwheer, de bouwmeester, de landmeter, verneemt men in het prachtig gedocumenteerd studiewerk van Bea Baillieul en Anne Duhameeuw, *Een stad in opbouw. Gent vóór 1540* (6).

De nieuwbouw en/of verbouwing van de voor- en zijgevel waren vermoedelijk in het eindstadium toen men in december 1526 het contract afsloot voor de decoratieve afwerking van de voorgevel.

2. DE PARTIJEN VAN DE OVEREENKOMST

Gegevens over de personen die in de overeenkomst worden vermeld vinden we in het Gildeboek (7) en in de stadsrekeningen. De archivalia laten ons toe een inzicht te hebben op de persoonlijkheid en de bedrijvigheid van de betrokken partijen en hun medewerkers.

De contractanten voor het voltooiën van de gevel zijn : meester Christoffel vanden Berghe, deken, vertegenwoordiger van de nering, enerzijds; meester Lievin van Male en Laureins vanden Berghe, anderzijds. Andere leveranciers : Ronbout de Boc, Pieter Impins, Arend de Smet.

De namen van de partijen en hun medewerkers vinden we ook terug in de stadsrekeningen in verband met de bouw van het stadhuis, circa de periode 1515-1525. De studie van Dr. Fr. Van Tyghem, Het stadhuis van Gent, vermeldt meermaals deze namen en hun prestaties in diensten en leveringen van materialen (8).

Christoffel vanden Berghe. - Ons eerste, tevens voornaam personage is deken Christoffel vanden Berghe. Hij speelt niet enkel een rol als deken, maar ook als algemeen aannemer die de zaken afhandelt met de leveranciers en vaklui. We ontmoeten voor het eerst zijn naam in het Gildeboek, in 1497, als zoon van Jan, twaalf jaar oud, genoemd *Stoffelkin vanden Berghe F^s Jane*. 1519 : ingeschreven als gezworene; in 1523 : oppergezworene. In 1521 en 1522 is hij erfsceeder, landmeter, en ontvangt hiervoor van de stad een jaarlijkse vergoeding, persioen. Tijdens de bouw van het stadhuis is Christoffel bekend voor het leveren van *pavementstenen ende anderssins*. In 1525 wordt hij deken van de nering, op veertigjarige leeftijd. In 1526 behoudt hij zijn mandaat als deken met als medebestuurslid Lievin van Male, contractant voor de voltooiing van de gevelversiering. In 1528 geniet hij nogmaals een pensioen als landmeter van de stad. In 1530 treedt hij op de voorgrond als meester Christoffel vanden Berghe, algemeen aannemer van de bouw van het huis der vrije schippers (9).

In de bibliografie over het metselaars- en schippershuis worden de bouwplannen toegeschreven aan Christoffel vanden Berghe. Mogelijks kon zijn ambt van stedelijk landmeter daartoe aanleiding gegeven hebben, maar een klaar en duidelijk bewijs hierover is in de archivalia niet bekend.

Nu we beschikken over de volledige tekst van het contract is deze toeschrijving blijkbaar niet terug te vinden in het contract zelf. Laten we nagaan welke rol deken Christoffel vervulde in de aanneming. Als vertegenwoordiger van de nering, de bouwheer, kunnen we hem beschouwen als de algemene aannemer van het bouwwerk. Het contract vermeldt : het verloop van de werken te volgen, naar de eis van het werk of die van de tekening. In het contract krijgt de huidige deken de opdracht het wapenbord van de nering te laten uitvoeren en maken, zoals in 't vorig bestuur beslist werd. Wat de moreske dansers betreft verleent het bestuur hem de volmacht om zelf de hoogte van de pinakelversiering te bepalen. Zijn naam als tekenaar van de patroon wordt nergens genoemd.

De toeschrijving van de rol van architect lijkt ons meer hypothetisch te zijn dan wel realistisch.

Laureins vanden Berghe. - Het Register van de metselaars, aanvang nemend in 1420, is doorspekt met de familienaam *vanden berghe*. Als vaklui zijn ze ook talrijk vertegenwoordigd in de nota's Kunstenaars van het Stadsarchief (10).

Een eerste Laureins vanden Berghe ontmoeten we in 1439 als gezworene; in 1449 deken; een mandaat dat hij nog een vijftal keren waarneemt tot 1464 (11). Een zoon van voornoemde Laureins is bekend als Pieter vanden Berghe, f^s Laureins. Hij was landmeter en nauw betrokken bij de bouw van het stadhuis (12).

Onze aannemer-contractant Laureins vanden Berghe, f^s Pieter werd op tweejarige leeftijd, in 1481, in het ledenregister ingeschreven : *Laukin vanden berghe Pieters sone*. In 1499 staat hij op de naamlijst van de metselaar, ouder dan twintig jaar. In 1512 is Laureins gezworene. In het contract wordt hij niet vermeld als "meester", in 1526 was hij 46 jaar (13).

Lievin van Male. - Ons derde personage behoort eveneens tot een generatie van aannemers. Zijn vader noemde Vincent.

In 1469 wordt zijn naam geboekt in het Register op tweejarige leeftijd. Tien jaar later wordt Liefkin van Male f^s Vincent in het ambacht opgenomen. In 1495 is hij gezworene. Tijdens de bouwperiode van het stadhuis is hij lid van het overlegcomité van de Gentse bouwvaklieden om contact te verwezenlijken met de Antwerpse Dom. de Waghemaker en de Mechelse Romb. Keldermans. Hij levert ook bouwmaterialen voor het stadhuis.

In 1526 sluit Lievin van Male een contract af met Lievin van Beneen, waarbij wordt overeengekomen dat Lievin van Beneen twee steengroeven zou exploiteren, eigendom van Lievin van Male, gelegen in Balegem en Oombergen (14). Op 't ogenblik dat het contract van de gevelversiering wordt afgesloten, 1526, is Lievin van Male gezworene, met Christoffel vanden Berghe als deken. In 1528 wordt hij de opvolger van deken Christoffel; in 1530 wordt hij nogmaals herkozen (15).

In het contract worden drie namen vernoemd van personen die bij de voltooiing van het werk als leveranciers betrokken zijn. Met toestemming van deken Christoffel genieten Lievin van Male en Laureins vanden Berghe een percentage op leveringen van Ronbout de Boc, Pieter Impins en Arend de Smet. Pieter Impins en Arend de Smet zijn bekend in de uitgaven voor de bouw van het stadhuis. Beide namen worden telkens samen vermeld voor leveringen van gekapte onderdelen : waterlijsten, gehouwen arduinsteen, dorpels, stellingen (16). Mogelijks waren Pieter Impins en Arend de Smet de leveranciers van afgewerkte stukken voor de bouw van de gevel. Blijkbaar waren het geen vaklui metselaars noch steenhouwers, hun namen staan niet in het Register vermeld.

Uit het archiefonderzoek blijkt duidelijk dat de contractanten nauw betrokken waren bij het bestuur van de nering en als collega's tegenover mekaar stonden. Ze zijn gezaghebbende figuren die hun naam en reputatie te danken hebben aan een familiale onderneming, relaties en vakkennis. Het werk en de leveringen aan het metselaarshuis blijken een voortzetting te zijn van hun diensten en hun leveringen aan de bouw van het stadhuis.

3. DE VERSIERING VAN DE GEVEL

Het bouw materiaal voor de versiering is beschreven als goede witte steen. In haar studie over het metselaarshuis schrijft Kristina De Vinck het volgende. "Begin 16de eeuw verdrong de Balegemse steen langzamerhand de Doornikse kalksteen. Deze steen bood het voordeel uitstekend geschikt te zijn voor versieringen. Hij heeft een prachtige, warme, goudgele kleur en leent zich uitstekend tot de grillige, sterk geprofileerde en diep gebeeldhouwde vormgeving van de laatgotiek" (17).

De aanneming voorziet : zeven panelen gestoffeerd met drie schilden; drie schilden elk afzonderlijk genoemd; de moreske dansers. Het maken van de panelen is ook in de aanneming voorzien; er wordt bij gespecificeerd *bet ghestoffeert ende weerckelyc*, mooi gedecoreerd zoals het er werkelijk moet uitzien. Men verwijst naar de vakkennis en de tekening of patroon.

In het Middelnederlands heeft *stoffereren* niet enkel de betekenis van versieren, decoreren, maar ook : met kleuren beschilderen, vergulden, polychromeren (18). Het is geenszins uitgesloten dat de blazoenen en het wapenbord beschilderd waren. Prof. Dr. F. De Smidt maakt in zijn studie over de kapel van de metselaarsnering in de St.-Niklaaskerk de aanmerking in verband met de gewelven die beschilderd waren : bij het formuleren *stoffereren alsoet behort*, zal men wel aan het beschilderen van de gewelven gedacht hebben (19).

In het vierkant of onderbouw zijn vijf panelen voorzien. In het middenpaneel komt het wapen van de nering. Over de andere vier panelen wordt niets gezegd in het contract. Blijkbaar was hiervoor geen versiering voorzien op 't ogenblik dat de gevel afgewerkt was.

De versiering van de eerste verdieping omschrijft : twee leeuwen en een wapen. Deze drie schilden zijn bewaard gebleven nadat ze in 1852 uit de oorspronkelijke gevel, wegens verbouwing, werden weggenomen. Het zijn de wapenschilden van Oostenrijk, Vlaanderen en Gent. De heraldische verklaring ligt voor de hand. Margareta van Oostenrijk was landvoogdes der Nederlanden (1506-1530). Als regentes deed ze haar intrede te Gent in 1507. In 1515 wordt Karel V meerderjarig verklaard en gehuldigd als Graaf van Vlaanderen. De eerbied voor het politieke gezag komt in de versiering tot uiting.

In de bovenste fries bevinden zich twee panelen, elk versierd met de kenspreuk van Keizer Karel "Plus Oultre" op een banderol, geflankeerd door twee Herculeskolommen. Op de puntige siertorens voorziet de aanneming moreske dansers.

IV. RECONSTRUCTIE GEVELVERSIERING

1. ARCHEOLOGISCHE GEGEVENS

Eerste fries. - Vijf panelen waarvan één met het blazoen van de nering. In 1696 kreeg het metselaarshuis de naam Den Grave van Egghermont. Het wapenschild van de metselaars werd weggekapt en vervangen door het geschilderde blazoen van de familie Egmont (20). Voor de reconstructie van het schild verwijzen we naar de houtgravure van de Gentse drukker Pieter de Keysere, waarop al de schilden van de kleine neringen staan afgebeeld, gedateerd 1524. Het blazoen van de *meds* op de prent zal wel drie jaar later hetzelfde geweest zijn in de gevel van het metselaarshuis.

Tweede fries. - Drie schilden bleven nog bewaard. De schilden van Oostenrijk en Vlaanderen bevinden zich in het Museum Stenen Voorwerpen, Sint-Baafsabdij (21). Ze zijn zeer beschadigd. In het schippershuis bevindt zich ook het wapen van Oostenrijk. De algemene aannemer Christoffel vanden Berghe kreeg de opdracht te laten maken *eenen groot scilde metter keyserlycken hoede boven den scilde*. Deze referentie kan dienen als voorbeeld (22). Het wapen van Gent bleef bewaard in het Bijlokemuseum (23). Het is zwaar beschadigd; sporen van kleur bevinden zich op de Balegemse steen : Br. 62 cm. H. 72 cm. D. 15 cm. De reconstructie biedt geen problemen. A. Heins maakte in 1899 een tekening van het Gentse wapenschild, verschenen in Inventaire archéologique de Gand (24).

Topgevel. - Het contract voorziet twee schilden met in elk de kenspreuk Plus Oultre.

Dezelfde afbeelding bevindt zich ook in het schippershuis, naast het wapen van Oostenrijk, in 't bouwcontract beschreven : *an beede zijden der wapenen* (van Oostenrijk) *de twee columnen metter divisien Plus oultre*.

Pinakels. - Over de figuren van de moreske dansers zijn geen archeologische gegevens bekend. Men is aangewezen op vergelijkende studie voor de reconstructie.

2. ICONOGRAFIE EN BIBLIOGRAFIE

Het ontbreekt geenszins aan iconografie, bibliografie en archeologisch onderzoek over de bouwgeschiedenis van het metselaarshuis.

Het oudste iconografisch document over het metselaarshuis is de gravure van A. Sanderus in *Flandria Illustrata*, 1641, ter illustratie van de zuidkant van de St.-Niklaaskerk (25). Hierop ziet men duidelijk het dak van het metselaarshuis met in de top de pinakels.

De enig bekende iconografische bronnen van het metselaarshuis berusten in het Atlas Goetghebuer, daterend uit de eerste helft van de 19de eeuw. De oudste drie documenten werden getekend door tekenaars en/of architecten die het gebouw gezien hebben en op eigen manier geïnterpreteerd. Naar gelang hun

bon logement

HÔTEL DU COMTE D'EGMONT
 Petit Marché aux grains
À GAND.

**TENU PAR
 SANTS DE VOS.**

Cet hôtel situé au centre de la ville,
 contient de nombreux appartements
 qui sont commodément décorés d'ameubles
 et offre à nos honorables voyageurs toutes
 les commodités désirables. Surtout il est
 à une heure et demie par chemin de fer
 de la gare de Gand.

Handwritten text in French, partially illegible.
CHENT
Handwritten text in French, partially illegible.

Dit hotel is in het centrum van GAND
 voorzien van vele mooie appartementen
 die zeer comfortabel en goed ingericht
 zijn. Het hotel is tevens zeer geschikt
 voor reizigers die graag willen
 reizen met de spoorwegen. Het hotel
 is slechts een uur en een half van
 de station van Gand.

Steendruk Gebr. F. en E. Gyselijnc - Kamstraete 32. 21 x 30 cm. R.U.G. Kaartenzaal. Arm. 4101. Album porceleinkaarten p. 3.

belangstelling werd het gebouw in de loop van de eerste helft van de 19de eeuw verschillend getekend of geschilderd, hetzij natuurgetrouw, hetzij in decadente toestand, hetzij als toonbeeld van een laatgotisch gebouw. Drie verschillende opvattingen die de reconstructie niet vergemakkelijken. Van 1809 dateert de akwarael van de schilder en architect J.B. DE NOTER, een Brabander die in Gent verbleef. In de gevelarchitectuur is van enige versiering in de panelen niets te merken (26). Uit de periode 1820-1823 dateert een akwarael van de Hollandse soldaat J.J. WYNANTS met een gezicht op de St.-Niklaaskerk en de Cataloniëstraat. Het schilderij toont de gevel van het Hôtel du Comte d'Egmont, details over de versiering zijn niet te herkennen (27).

Een totaal nieuw geluid, en totnogtoe onbekend in de iconografie van het metselaarshuis is de steendruk, formaat 21 cm x 30 cm, van het Hôtel du Comte d'Egmont, Petit Marché aux grains à Gand, tenu par Santens De Vos, bewaard in de kaartenzaal van de Bib. R.U.G. (28). De gravure is gesigneerd : *Lith. de F. & E. Gyselynck, rue des Peignes n° 32 à Gand, F. Gyselynck Fecit.*

Via de Wegwyzer der Stad en het archief van de Volkstelling van 1833-1837 hebben we de gegevens over de hotelier en de drukker kunnen achterhalen om de prent bij benadering te dateren.

De hotelier van de "Duc d'Egmont" noemt Augustinus Santens (°Oostrozebeke 1800) met zijn vrouw Ursula Devos (°Meilegem 1803) (29). De prent dateren we circa 1833 omdat we in 1833 de eerste maal de naam van de steendrukkers Gyselynck Gebroeders (F. en Eduardus), Kamstraat 22 in de Wegwyzer der Stad Gent vermeld vinden (30).

De architectuur van de gevel vertoont een totaal ander aspect dan de akwarael van J.B. De Noter. De tekenaar F. Gyselynck heeft het Hôtel du comte d'Egmont nog meer imponerend willen voorstellen door de gevel te verbreden met één travee met het gevolg van een assymetrische opstand van de friezen en de topgevel. Vier schilden zijn merkbaar : één in de eerste fries, twee in de tweede fries, één in de topgevel. De twee afbeeldingen met de Herculeskolom heeft de tekenaar niet opgemerkt.

Het belangrijkste iconografisch document is een gekleurde prent van P.J. GOETGHEBUER (1788-1866), gesigneerd en gedateerd *Maison des maçons à Gand, P.J. Goetghebuer del 1836* (31). Architect P.J. Goetghebuer heeft de periode gekend waarin de sporen van het oorspronkelijk metselaarshuis nog merkbaar waren. Hiervan vertrekkend heeft hij de architectuur geïdealiseerd als prachtig voorbeeld van de laatgotiek.

De beelden van de Vier Gekroonden en van O.-L.-Vrouw, die hij in de panelen plaatst, berusten vermoedelijk meer op zijn veronderstellingen dan op de oorspronkelijke realiteit.

De tekening Goetghebuer is in de 19de en 20ste eeuw dé inspiratiebron geweest voor andere tekeningen van het metselaarshuis. De tekeningen van J.B. De Noter (1809) en P.J. Goetghebuer (1836) werden volgens A. Heins be-

waard in l'Atlas de la ville de Gand à la Bibliothèque de la ville et de l'Université. Sporen hiervan in l'Atlas hebben we niet teruggevonden in de Bib. R.U.G. (32).

Architect en tekenaar F. DE VIGNE (1806-1862) is ook getuige geweest van het decadente metselaarshuis en de grondige verbouwing in 1852. Bij het verschijnen - in 1857 - van Moeurs et usages des corporations de métiers, illustreert hij zijn beschrijving over de metselaarsnering met een litho van het neringhuis er aan toevoegend : Au moment où nous l'avons dessinée (Aujourd'hui l'Hôtel du Comte d'Egmont) la façade était assez dégradée, mais un dessin qui fait partie de la belle collection de Mr Goetghebuer, nous est venu en aide, pour reproduire cette maison dans son état primitif (33).

Inherent aan de iconografische bronnen ontbreekt het ons geenszins aan bibliografie. Belangrijk is Description de méreaux et autres objets anciens des gildes et corps de métiers, geschreven door L. MINARD - VAN HOOREBEKE. De beschrijving vermeldt : het neringwapen; de beelden van de Vier Gekroonden, de H. Maagd en Kindje Jezus; de wapens van Gent, Vlaanderen en Oostenrijk. In de schilden Plus Oultre ziet Minard de kenspeuk van de nering : *in alle metserij past op u loot en zij* (34).

In 1885 verschijnt het werk van FR. DE POTTER over Gent. Voor zijn commentaar over het metselaarshuis steekt hij zijn licht aan bij P.J. Goetghebuer. Hij citeert dezelfde beschrijving van Minard, behalve de kenspreuk van de metselaars, die hij vervangt door Plus Oultre. Blijkbaar was Fr. De Potter nog niet bekend met het contract van 1526-1527, zoniet had hij dit wel vermeld en de transcriptie gepubliceerd. En hier maken we nogmaals kennis met een nieuwe versie van het metselaarshuis, getekend door C. KISSEL en als volgt gecommuniceerd : *gemaakt volgens eene tekening van P.J. Goetghebuer. Vergelijk dit sierlijke gebouw der XVIe eeuw nu eens met de steenen nietigheid welke men er van heeft gemaakt* (35).

Begin 20ste eeuw komt het metselaarshuis twee maal in de kijker. Ter gelegenheid van een tentoonstelling te Brussel in 1910 wordt op Gent een beroep gedaan. In de omheining van de tentoonstelling te Brussel zou het metselaarshuis worden gereconstrueerd. Het ontwerp is getekend en gedateerd A. POPPE, 9.10.08. Exposition de Bruxelles 1910. Participation de la ville de Gand, Maison des maçons à Gand (36). Ogenschijnlijk is deze prachtige tekening een copie van de prent Goetghebuer. Nochtans brengt ze ons op een dwaalspoor en beantwoordt het ontwerp niet aan het oorspronkelijk uitzicht. Deze opmerking ontlenen we uit een kladschrift van een brief, die kan gericht zijn geweest tot de leden van het Gentse Comité de l'Exposition. Het handschrift bevindt zich in de nota's van Van Werveke, en kan wel herkomstig zijn uit zijn omgeving. We citeren. *Le dessin qui a été suivi pour le projet est pris dans l'édition illustrée de Van Vaernewyck pour lequel on a copié plus ou moins exactement du dessin fantaisiste publié par De Potter, qui prétend que c'est une copie d'un an-*

Keerzijde prentbriefkaart :
HOTEL DU COMTE D'EGMOND
Rue de la Catalogne, 15, Gand

CARTE POSTALE
Postkaart

Correspondance

Adresse

M.....

Circa 1910.

Verzameling Fr. Van Bost, Gent.

cien dessin de la collection Goetghebuer. Celui-ci ne se trouve malheureusement point dans l'Atlas de la Bibliothèque (37).

Met het oog op de Wereldtentoonstelling van 1913 te Gent, werden vanaf begin 20ste eeuw plannen gesmeed en ontwerpen gemaakt om het stadsbeeld te verfraaien. Zo moest de Graslei een weerspiegeling worden van de romaanse

en gotische bouwkunst. Voor de restauratie van het huis De Engel, laat architect Janssens - omstreeks 1909 - zich inspireren door de historische gevel van het metselaarshuis. De restauratie van De Engel kan men geen reconstructie van het oorspronkelijk metselaarshuis noemen. In 1951 hebben we reeds aangetoond dat de gevelversiering van De Engel geenszins overeenstemt met de bekende afbeeldingen van het oorspronkelijk metselaars-huis. In De Engel prijken niet de Vier Gekroonden, maar wel : St.-Arnoldus, St.-Amandus, St.-Lievinus, St.-Andreas; het blazoen van de metselaars werd vervangen door het wapen van de brouwers met de kenspreuk Et moet wel (38).

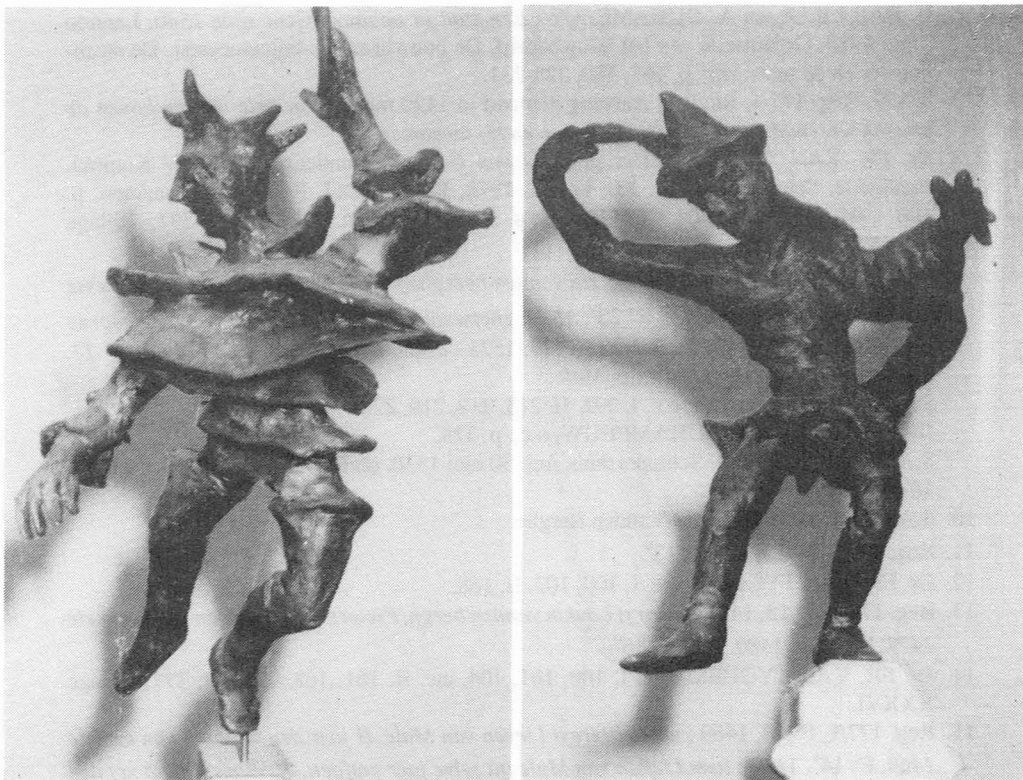
De verscheidene iconografische bronnen die we in dit artikel hebben aangehaald werden in 1976 uitvoerig in het licht gesteld door Kristina De Vinck. Ze komt tot de conclusie dat het verschil van de architectuur en de versiering, voor één en dezelfde oorspronkelijke gevel, wel opmerkenswaardig is (39). Zich steunend op archeologische onderzoeken komt Geert Van Doorne, in 1977, tot dezelfde conclusies. De beschrijvingen, de afbeeldingen en reconstructies van de voorgevel zijn alle min of meer onnauwkeurig of zelfs onjuist (40). De huidige restaurateurs, Dirk Boncquet en G. Everaert hebben dezelfde ervaring (41).

3. CONCLUSIES

Uit de confrontatie van de iconografie en de bibliografie met het contract van 1526 concluderen we 't volgende. 1° Het wapen van de nering bevindt zich in het middenpaneel van de eerste fries. 2° Of de beelden van de Vier Gekroonden zich in de zijpanelen bevonden is twijfelachtig. 3° In de tweede fries waren drie panelen gestoffeerd met de wapens van Gent, Vlaanderen en Oostenrijk. 4° In het zolderniveau bevinden zich de twee schilden Plus Oultre. Of het middenpaneel oorspronkelijk gestoffeerd was weten we niet. Mogelijks kan het wapen van Oostenrijk zich daar ook bevonden hebben, zoals we dit aantreffen in het schippershuis. 5° De moreske dansers op de pinakels zijn ons enkel uit het contract bekend. Het behoud van deze versiering is verantwoord en wenselijk.

Een bekroning door de moreske dansers is niet uitzonderlijk - noch fantastisch - te noemen. Het wordt beschouwd als een figuratief, architecturaal element in de laatgotiek, waartoe ook het metselaarshuis behoorde. Voorbeelden vindt men in het schepenhuis van Oudenaarde en het Broodhuis te Brussel, waar respectievelijk wapenhoudende putti en krijgers zijn opgesteld. Voor de reconstructie verwijst de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie naar informatie en afbeeldingen van bewaarde moreske dansers in het Stadsmuseum te Munchen en naar een gelijktijdige gravure van de Vlaamse tekenaar Israhel van Meckenen, begin 16de eeuw (42).

Moreske dansers. Ontwerp en realisatie Walter De Buck, Gent. Foto D.M.S.A.

Het metselaarshuis wordt een aanwinst van het historisch, architecturaal en toeristisch patrimonium van onze stad.

Marcel DAEM

Free-lance medewerker D.M.S.A.

NOTEN

1. S.A.G. 301/83, F° 30.
2. G. VAN DOORNE, *Nering van de Gentse metselaars, Cataloniëstraat*, Stadsarcheologie, I (1977), 1, p. 10-21.
3. Hoekhuis genaamd naar de familienaam Werregaren, Hoogpoort - Werregarenstraat. M. GYSSELING, *Gent's vroegste geschiedenis*. 1954, Standaardboekhandel. p. 85, nr. 564.
4. VAN DALE, *Groot woordenboek der Nederlandse taal*, 11de herziene druk, Eerste Dl. A 1., 1984. p. 983. *Groefleger* : de ligging van het gesteente in een groeve; - (van gehouwen steen) het vlak waarop en de richting waarin de steen in de groef gelegen heeft.
5. In het contract staat *busbeere*. We vernederlandsen *busbeere* door wapenbord. Uit het archeologisch onderzoek weten we dat zich op die plaats het schild van de nering bevond. In het nieuwnederlands (ná 1500) heeft *bus* de betekenis van wapen. *Middelnederlandsch Woordenboek*, 1882, 1ste afl., p. 1479, Bus.

6. B. BAILLIEUL en A. DUHAMEEUW, *Een stad in opbouw. Gent vóór 1540*. Lannoo Tielt, 1989. Organisatie van het bouwbedrijf. De bouwheer. De bouwmeester. De steenhouwer en de metselaar, p. 165, 180, 228-231.
7. S.A.G. Reg. 177/1. Register aanvang nemend in 1420 met *alle de vrie metsen boven de houden wesende van x x jaren bij namen en bij toenamen*.
8. Dr. FR. VAN TYGHEM, *Het stadhuis van Gent*. Verhandelingen van de Koninkl. Academie, Schone Kunsten, XL, nr. 31, 1978, Brussel, DI I, Reg. persoonsnamen, p. 386, 394, 396, 404. DI. II, Uittreksels stadsrekeningen. DI. III, p. 397, Bijlage XXXVI.
9. S.A.G. 177/1. F° 18, 1497 : *Stoffelkin vanden beerghe f° Jane hout synde alf maerte sesse ende neghentich twaelf jaer*. F° 25^v, 1519: *ghezwoorne*. F° 26^v, 1523 : *upperghezwoorne metser Christoffels vanden berghe*. F° 27, 1525 : *deken Kristoffel vanden berghe*. F° 27, 1526 : *deken, gheselle Lievin van Male*.
Dr. FR. VAN TYGHEM, o.c. I, 292. II, 213, 217, 219, 220.
B. BAILLIEUL en A. DUHAMEEUW, o.c., p. 318.
S.A.G. 301/83, F° 188. Schippershuis Act. 30 mei 1530. cf. F. DE POTTER, Gent, DI II, 1884, p. 502-503.
10. S.A.G. Kunstenaars, nr. 59 Vanden Berghe.
11. Reg. 177/1, F° 10, 11, 12, 12^v.
12. Dr. FR. VAN TYGHEM, o.c. I, 100, 103. II. 168.
13. Reg. 177/1, F° 15, 1481 : *ghevryt Laukin vanden bergh, Pieters sone geboren 15 sprokkele 1479*. Ns. febr. 1480. F° 22^v, 36^v.
14. Dr. FR. VAN TYGHEM, o.c. I, 100, 101, 104, etc. II, 161, 168, 225. III, 397, Bijlage XXXVI.
15. Reg. 177/1, F° 13, 1469 : *was ghevreyt Lieven van Male, II jaer den vii dach van maerte 1469*. F° 14^v, 1479 : *item Liefkin van Male int selve jaer ontfaen, F° Vincent haut xiy den vijften in maert*. F° 17^v, 27^v, 28, 28^v, 29, 36^v.
16. Dr. FR. VAN TYGHEM, o.c. I, 113, 114. II, 193, 194.
17. KR. DE VINCK, *De metamorfosen van een stadsgezicht*. Verhandelingen der M^{ij} voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent, XIII, Gent, 1976. Hoofdst. IV. *De 16de eeuw*, p. 44-57.
18. Middelnederlandsch Woordenboek, DI. 7, p. 2173 : *STOFFEREN*.
19. Dr. F. DE SMIDT, *De kapel van de metselaarsnering in de Sint-Niklaaskerk te Gent, Gewelfschildering*. Paleis der Academiën, Brussel, 1973, p. 20.
20. G. VAN DOORNE, o.c. p. 17.
21. Bijlokemuseum Gent, Inv. nr. 749 en 750. Grootte : Br. 62 cm. H. 72 cm. D. 15 cm.
22. S.A.G. 301/83, F° 188. Act. 30 mei 1530. cf. F. DE POTTER, o.c. p. 502-503.
23. Bijlokemuseum Gent, Inv. nr. 748.
24. A. HEINS, *Ecusson aux armes de Gand*, nr. 143, dec. 1899.
25. A. SANDERUS, *Flandria Illustrata, Coloniae Agrippinae*, 1641, I, p. 127.
26. S.A.G. Atlas Goetghebuer, 85/23^b. J.B. DE NOTER, °Wallem 1787, † Mechelen 1855. Schilder van stadsgezichten, architect. Werkte te Gent vanaf 1828.
27. S.A.G. Atlas Goetghebuer, W 57^b. R. DE HERDT, *Een Hollands soldaat penseelt Gent*, Gent, Stichting Mens en Cultuur, 1989, p. 109.
28. Bib. R.U.G., Kaartenzaal, Album porceleinkaart, Arm. 4 101, p. 3.
29. Stad Gent. Volkstelling 1833-1837, 1ste wijk, Boek 16, F° 20 v. *Katalognestraete 17. Santens, Augustinus, hotelier ("Duc d'Egmont") °Oostrozebeke 30.01.1800. Devos, Ursula ("vrouw") °Mijlegem 31.01.1803.*

30. Almanach. Wegwyzer der Stad Gend, Druk Vanderhaeghen. 1830 : p. 279, steendrukkers, GHYSELINCK, Kamstr.; 1833 : p. 279, steendrukkers, GHYSELINCK (gebr.) Kamstr.; 1834 : p. 342 steendrukkers, GHYSELINCK gebr., Kamstr. Volkstelling 1833-1837. Boek 17, F° 213 v. GYSELINCK, Eduardus (zoon) drukker, ° Gent 19.05.1803. Zoon van Gyselynck Franciscus, geneesheer (°Oudenaarde 1758) en Marie De Prez °Gent 1768 †1836.
De tekenaar van de prent F. GHYSELINCK, broer van Eduardus, woonde in 1833 niet meer bij zijn ouders, maar was wel werkzaam in de steendrukkerij.
31. Atlas Goetghebuer, 85/23^a.
32. A. HEINS, o.c. We raadpleegden in de Bib. R.U.G. *Atlas historique et topographique de la ville de Gand, formé par Auguste van Lokeren*, Gand, 1874. De twee tekeningen worden in de Atlas niet vermeld.
33. F. DE VIGNE, *Moeurs et usages des corporations de métiers*, Gand, 1857, p. 99, Pl. VI. In voetnoot verwijst de auteur naar P.J. Goetghebuer, *Choix des monuments, édifices et maisons les plus remarquables des Pays Bas*, Gand, 1857, p. 3 p. IV. Bedoelde afbeelding in het boek is niet het metselaarshuis maar het schippershuis.
34. L. MINARD-VAN HOOREBEKE, *Description de méreaux*, Gand, 1877, p. 225.
35. F. DE POTTER, o.c. III. 1885, p. 393-395.
36. S.A.G. Atlas Goetghebuer, 85/24.
37. S.A.G. Nota's VAN WERVEKE, nr. 883, Metselaars, metselaarshuis.
38. A. VAN ELSLANDER en M. DAEM, *Twee middelnederlandse legenden*, (over de Vier Gekroonden), Oostvl. Zanten, XXVI (1951), 125-127.
39. KR. DE VINCK, o.c. p. 49-50.
40. G. VAN DOORNE, o.c. p. 11.
41. Voor het meest recente archeologisch onderzoek verwijzen we naar G. EVERAERT, M. CHR. LALEMAN, P. RAVESCHOT, R. VAN NIEUWENBORG, *Vondstmeldingen in de Cataloniëstraat 1*, Stadsarcheologie, XIII, 1989, nr. 4, p. 12-15.
42. D.M.S.A. Dossier Metselaarshuis. Verantwoording. GRASSER Erasmus, °1450, architect en beeldhouwer, † ná 1526 in Munich. Is. MECKENEN, Werken van gelijknamige vader Israhel en zoon Israhel moeilijk van mekaar te onderscheiden en te erkennen. Zoon † ná 1517.

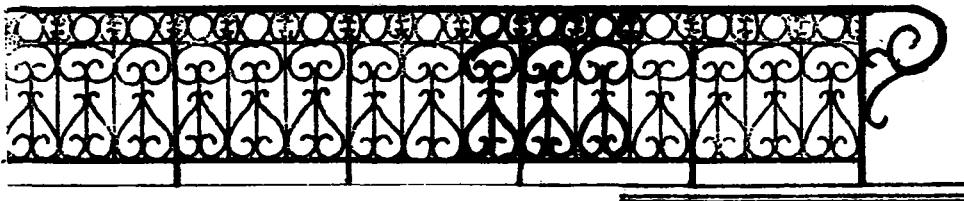
UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

PREDIKHERENBRUG

Vanaf de 14de eeuw vernoemd als de "Jacobinnenbrugge" (1). De naam komt van het gewezen klooster der Predikheren, ook wel Dominicanen en nog vroeger Jacobins genoemd. Deze orde vestigde zich in Onderbergen rond 1220 en bouwde daar een klooster dat echter slechts 150 jaar later klaar kwam. Het klooster werd bewoond tot 1796. Na 1830 verviel het gebouw tot een huurka-

---

(1) Soms ook vermeld als "Joncvro Trunnen brugge" (1306-1322).

Borstwering van de brug van 1882.

zerne, tot op onze dagen gekend als "Het Pand". Sinds 1963, na aankoop door de Rijksuniversiteit van Gent, wordt het gerestaureerd.

De stenen brug werd in 1754 veranderd in een houten draaibrug die, volgens J.J. Steyaert, zo smal was dat er geen voertuigen over konden. Ze werd verbeterd in 1813 en nogmaals verbreed in 1862, tegelijk met de verbreding van de Hoornstraat. Ze werd een laatste maal herbouwd als draaibrug in 1882. (2)

Het herbouwen, in 1973, van deze laatste, stalen, constructie, had als doel het opdrijven der verkeerscapaciteit. Het ontwerp voorzag de afbraak van de oude brug en de vervanging door een moderne, vaste brug in gewapend beton, met afgeronde verbindingen met de aanpalende straten. Aangezien deze bredere brug veel zwaarder was dan de vorige, mocht ze niet rusten op de oude kaaimuren die niet stevig genoeg waren. Daarom heeft men op ongeveer twee meter van deze laatste, betonpalen ingeheid waarop de nieuwe brug kwam te liggen. Over dat inheien waren de omwonenden natuurlijk niet zo erg te spreken doch voor de vooruitgang moest men dit er wel voor over hebben.

Omdat de werken moesten uitgevoerd worden in het drukke verkeer van het stadscentrum en het verkeer ter plaatse moest onderbroken worden, werd er in belangrijke mate gebruik gemaakt van geprefabriceerd materiaal, zodat de uitvoering van de werken ter plaatse slechts 45 dagen zouden in beslag nemen. (wel te verstaan werkende dagen)

Aannemer J. Lauwers uit Oostende, begon met het inheien van de palen op 12 maart 1973. De werken waren ten einde op 13 juli 1973.

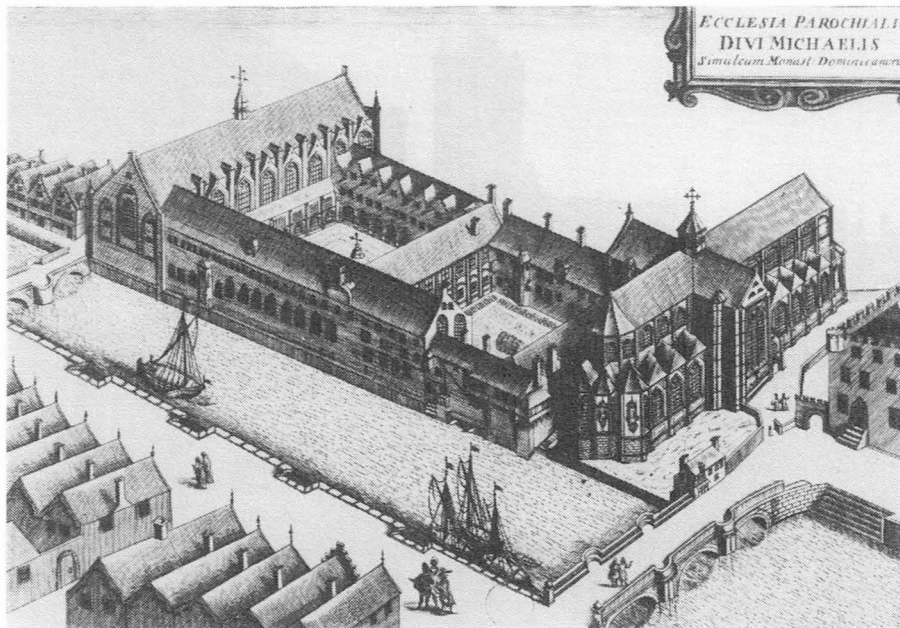
De totale kostprijs beliep 3.099.325 fr. De aanbesteding was toegewezen op 16 november 1972.

(2) Van deze herbouw in 1882 verschenen verschillende berichten in de krant, waarvan de bijzonderste waren :

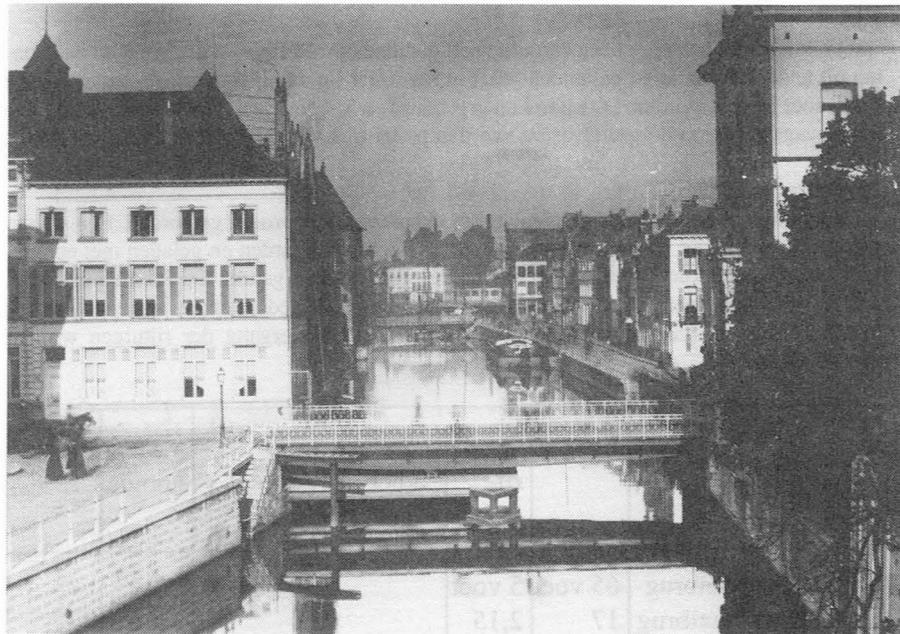
27 april 1882 :

"De werklieden welke bezig zijn aan de heropbouw van de Predikherenbrug hebben gisteren en eergisteren een groot getal goud- en andere stukken gevonden, met de beeltenis van Lodewijk 16; Zij zijn seffens deze stukken gaan verkoopen en hebben de opbrengst ervan verdeeld!"

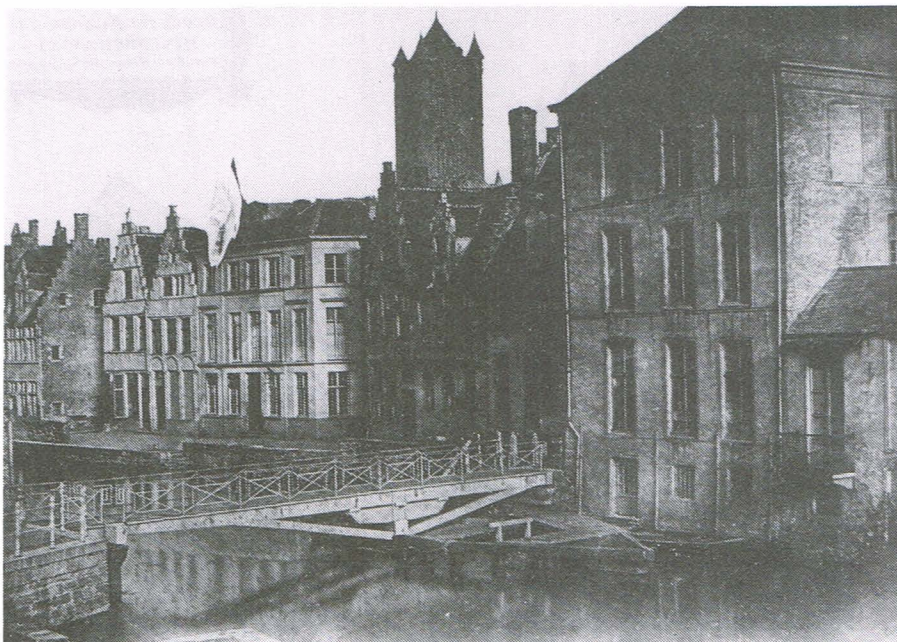
Op 6 mei las men dat twee duikers (onder water) aan het werk waren onder de brug, om te trachten brokstukken van oude muren op te ruimen daar deze in de weg zaten voor het metsen van een nieuwe pijler. Dat dit niet gelukt is bewijzen de volgende artikels waarin sprake is van werken na het afdammen der Leie :

De Predikherenbrug vóór 1751. Foto Stadsarchief.

De Predikherenbrug na 1882. Copyright A.C.L. Foto Nr. 127468.

De Predikherenbrug anno 1860 (foto A.C.L. Brussel). Rechts de Hoornstraat.

7 juli 1882 :

"Het pilotenwerk aan deze brug verricht heeft gediend om arduinen metselwerk en oude palen uit te breken, die men gevonden heeft in het water op de plaats waar de peiler van de brug moet gesteld worden. Dit uitbreken is gebeurd op 3, 4 en 5 juni. Nadien zijn de 53 piloten geslagen waarop de grondvesten van den peiler moeten geplaatst worden." (ingekort artikel)

23 september 1882 :

"Gisteren avond om 6 ure, is de nieuwe Predikherenbrug beproefd geworden. Een wagen van den heer Vander Haegen-Morel, getrokken door acht paarden en geladen met een gewicht van 18.000 kilos is er over gereden. De proef is goed gelukt. De Predikherenbrug, gelegd door den heer Joz. Martiny onzer stad, die reeds sedert enige weken voor den overtocht der voetgangers diende, zal nu ook aan den overgang der rijtuigen worden overgeleverd."

Jaar	Soort	Lengte	Breedte van :			Vrije hoogte	Proef
			rij-weg	voet-pad	door-vaar		
1756	Houten voetbrug	65 voet	5 voet		30 voet 3"		
1813	Houten draaibrug	17	2,15				
1882	Stalen draaibrug	21	5	2x1,3	8,2	1	18 ton
1973	Vaste in beton	20	9	2x2	14	1,44	
	STAD						

Bijvoegsel

Mondelinge mededeling van een gewezen brugdraaier.

Aan de Predikherenbrug stond vroeger een wachthuisje voor de brugdraaiers van waaruit men, de ingang van een R.D.V.-huis, in de onmiddellijke nabijheid van de brug, in het oog kon houden. Dit was alras geweten door privé detectives die er dan ook gretig gebruik van maakten, mits natuurlijk het geven van "drinkgeld" aan de brugwachter. Het wachthuisje kreeg daarom, bij de ingewijden, de bijnaam van de "Spionkop".

ST.-MICHIELSBRUG

De brug ontleent haar naam aan de ernaast staande kerk. Reeds in 1322 vinden we de brug vermeld : "Up sente Mechiels bricge".

Het was, tot in 1406, een houten brug. Dan volgde een stenen brug, welke net als de straat amper drie meter breed was.

In 1754 verbreedde men de straat tot negen meter en men plaatste een houten draaibrug die terug slechts drie meter breed was.

Deze laatste werd vernieuwd in 1817 : het plan werd getekend door de stadsarchitect De Broe en uitgevoerd door aannemer Fermont voor de prijs van 9.233 fr.

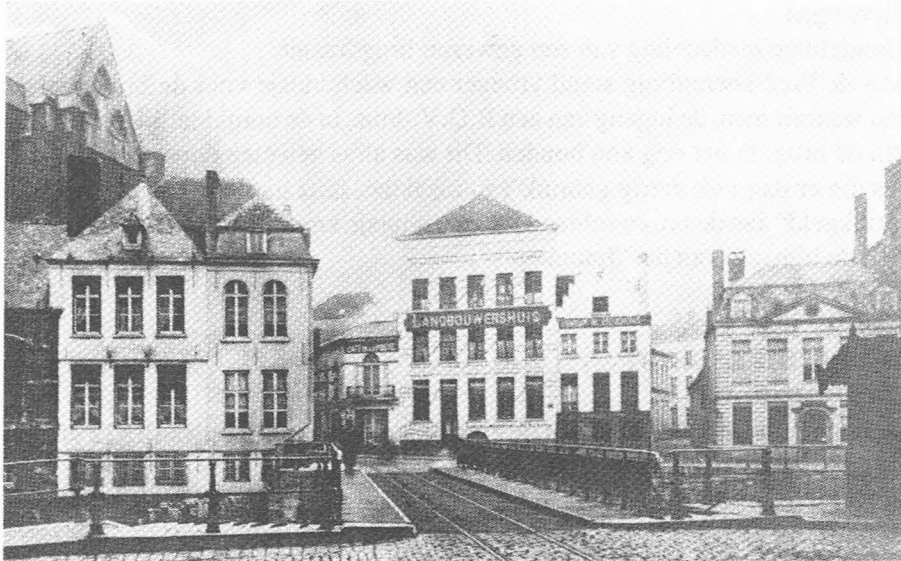
Op 20 augustus 1869 lezen we in de Gazette van Gent : "Beproeving van de nieuw gelegde brug door een wagen met zes paarden bespannen en beladen met 20.000 kg er over te laten rijden." Deze draaibrug bleef in gebruik tot in 1906. (zie zichtkaart en foto)

In 1900 verscheen een steendruk van A. Heins, die een nieuwe, verhoogde stenen brug voorstelde. Dit ontwerp voorzag niet alleen de verdwijning van de huizen links, maar van deze rechts, waaronder het huis de Lintworm. Van dit ontwerp is gelukkig niets terechtgekomen.

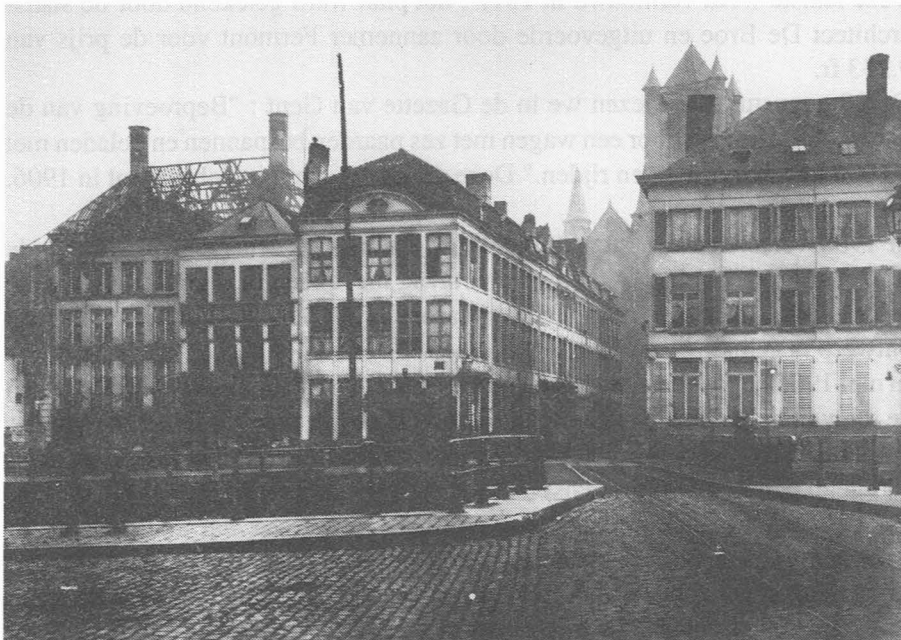
In mei 1906 begon de firma Van Autryve (dezelfde die in 1913 de herbouw van de top van het belfort zou doen) aan de bouw van de zeer mooie en monumentale brug. Het plan werd getekend door architect Cloquet, die ook de plannen had getekend van de Grote Post.

Voor de bouw van deze vaste en verhoogde brug, was het nodig de ganse huizenrij, van aan de Veldstraat tot aan de oude brug, te slopen, twee hellingen aan te leggen waardoor tevens de Graslei en de Koornlei overbrugd werden en drie trappen te bouwen. De totale kostprijs voor deze brug liep dan ook op tot de niet onaardige som van 812.786 fr. Gelukkig kwam de Staat tussen voor 1/3 in de totale prijs.

Over de bouw van deze brug alsook over de bestemming der gronden na de afbraak der huizen, verschenen verschillende artikels in de Gazette van Gent. Hierna volgt een greep uit de overvloed van berichten :

St.-Michielsbrug - 1895.

De St.-Michielsbrug gezien vanaf het St.-Michielsplein, omstreeks 1896. Foto A.C.L. Brussel.

17 september 1906 :

"De ondernemer, gelast met het opbouwen der brug, heeft van het gunstig weder ruim gebruik gemaakt om zijn aangenomen werk goed vooruit te doen gaan. Langs den kant van de Koornmarkt is de kaaimuur om zoo te zeggen voltooid. Enkel moeten er nog eenige steenen gelegd worden, om het metselwerk te beschermen.

De pijler van de brug is al een heel eindje gevorderd. Men bemerkt reeds de oorsprong van de ontzaglijke vout die zich over de rivier werpen zal.

Ook is de glooi reeds gereed voor de plaatsing van den viaduct, het verkeer tussen de Graslei en de Predikheerenlei daarstellend.

Tal van arbeiders werken aan den pijler en de glooiing langs den kant der St.-Michielskerk. Men is reeds overgegaan tot het slaan der palen bestemd tot de ondersteuning van den grooten boog, noodzakelijk voor het bouwen van het voornaamste gewelf. Men voert groote massas aarde weg langs beide zijden der brug, daar het peil der huidige kaaien op 1 m zal moeten verlaagd worden onder iederen viaduct."

14 december 1906

"Het werk dat tot nu toe zoo goed vooruit ging, lijdt thans wat vertraging, door het niet leveren van den steen uit Bretagne, bestemd voor de groote vout over de rivier."

12 maart 1907

"De werken zijn hernomen; al de sluitstenen voor de groote vout over de Leie ter plaats zijnde, zullen de werken nu snel vooruitgaan, men hoopt zelfs dat de brug tegen de kermis zal voltooid zijn, zonder de bronzen en koperen versierse-len. Men weet nog niet of er tussen de Veldstraat en de Predikheerenlei weer huizen zullen gebouwd worden."

16 april 1907

"De drie vouten zijn voltooid; men is nu begonnen aan de hellingen. De ondernemer hoopt binnen een paar maanden zoover gevorderd te zijn, dat men de tramriggels over de nieuwe brug zal kunnen leggen en deze met de Gentsche Kermis voor het verkeer te zullen kunnen openen.

25 mei 1907

Scheepvaart hersteld.

Zaterdag, 8 juni 1907

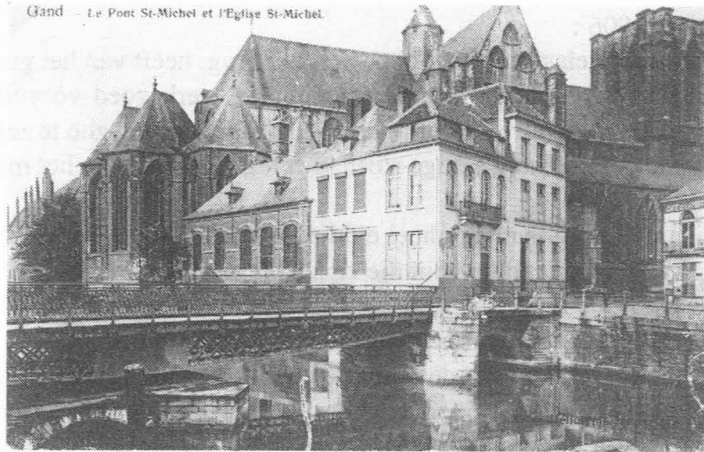
"Tot groot spijt van de ondernemer zal de St.-Michielsbrug niet tegen de Gentsche Kermis gereed komen bij gebrek aan Gotertange steen, de steen voor eene laag van 17 cm voor de borduren ontbreekt."

Zaterdag, 2 november 1907

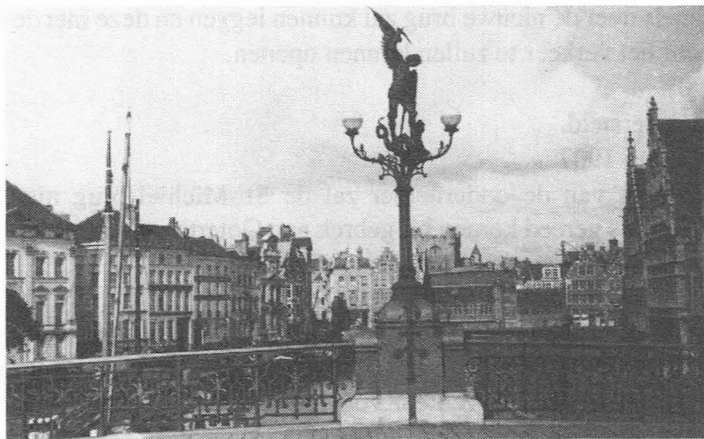
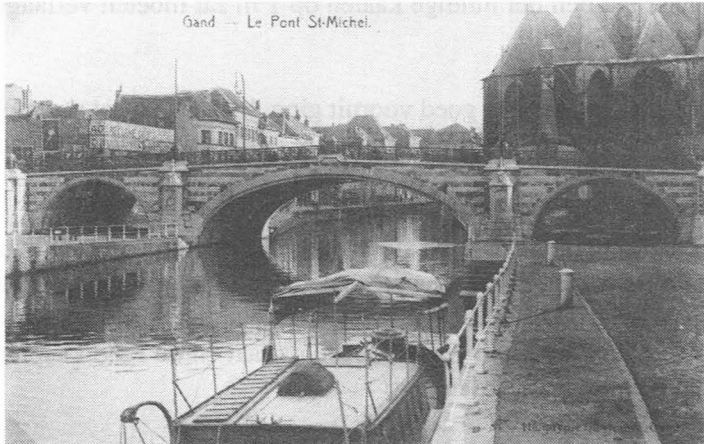
"De St.-Michielsbrug is gisteren eindelijk voor de voetgangers geopend en de nieuwsgierigheid was zoo groot, dat duizende personen er over gegaan zijn."

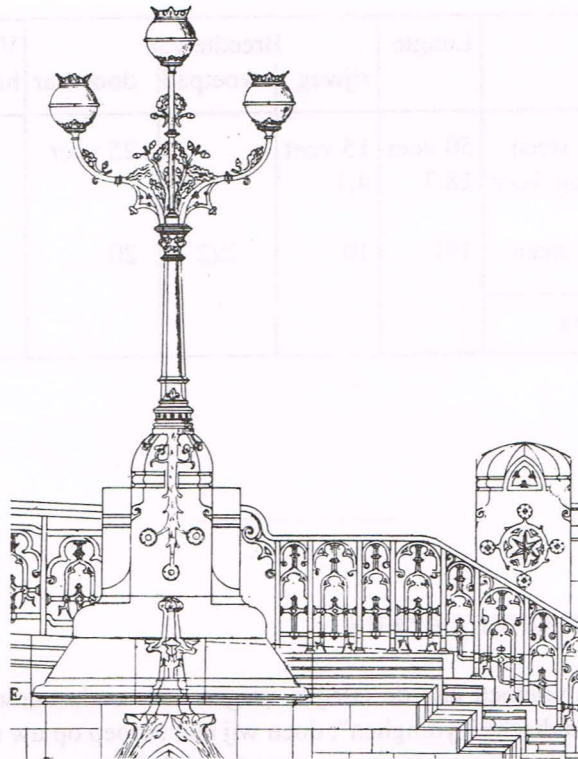
Vanaf 5 november was het verkeer voor voertuigen ook toegelaten. De brug was echter nog niet volledig afgewerkt :

Gand -- Le Pont St-Michel et l'Eglise St-Michel.

Gand -- Le Pont St-Michel.

Detail van het oorspronkelijk plan van de Sint-Michielsbrug. Dit plan berust in het S.A.G.

15 september 1908

"De H. Michaël, in brons, op de nieuwe St.-Michielsbrug geplaatst, is het werk van de heer R. Rooms, alhier.

Het beeld, zeer schoon is echter de helft te klein in verhouding met de monumentale afmetingen der brug," zo schreef de Gazette van Gent.

De St.-Michielsbrug is tot op heden één van de mooiste bruggen van Gent. Vanop deze brug heeft men een enig zicht op de wereldberoemde toren galerij : de toren van de St.-Niklaaskerk, het Belfort en de St.-Baafskathedraal.

Het was erg jammer dat men het parkeren op deze brug toeliet, daardoor zagen veel toeristen niet eens de prachtige gesmede brugleuning.

Daar kwam gelukkig verandering in toen men de rijweg vernieuwde en geen parkeerstroken voorzien werden. Na maanden onderbroken geweest te zijn werd het verkeer over deze brug terug toegelaten op 8 juli 1988.

Jaar	Soort	Lengte	Breedte van			Vrije hoogte	Proef
			rijweg	voetpad	doorvaar		
1756	Vaste in steen	50 voet	15 voet		25 voet		20 ton
1817	Draaibrug, hout	18,7	4,1				
1869							
1907	Vaste in steen	191	10	2x2	20	5	
	Stadsbrug						

M. LABYN
(t vervolgt)

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij een beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt. Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg), alle zondagen van 10 tot 12 uur.

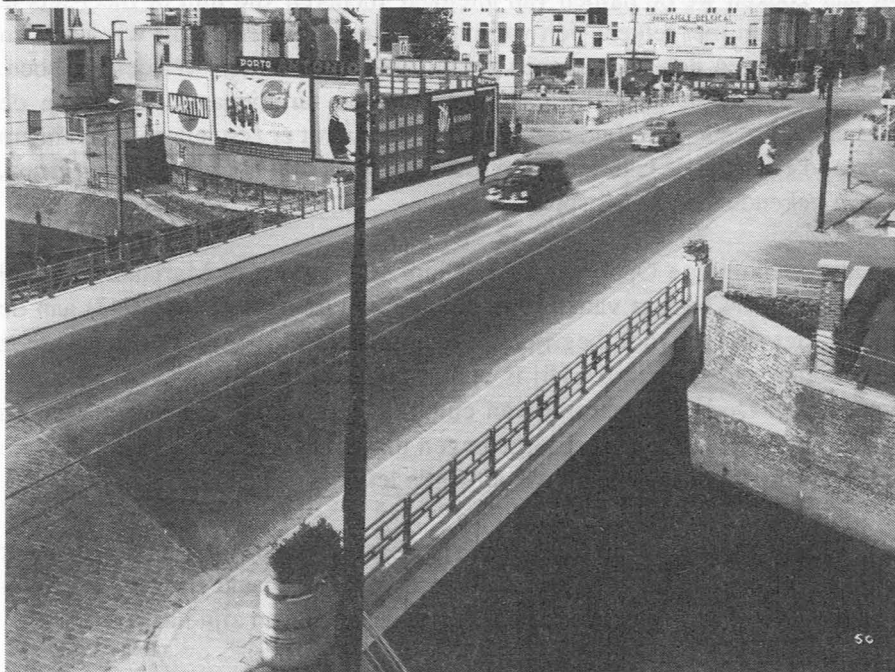
Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus.

Wij danken u bij voorbaat voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

AANVULLENDE ICONOGRAFIE GENTSE BRUGGEN

De Keizerbrug (Oct. 1952-Juli 1953). Boven : gezien vanaf Gent. Onder: gezien vanaf Ledeberg. Foto's : Verzameling Olivier-Gérard Willemot.

PUZZEL 1990

Voilà, hier zijn we weer met een kersverse nieuwe puzzel. Dit jaar gaan we niet de heilige toer op en we willen de puzzelaars ook geen middeleeuwse nachtmerries bezorgen. Dit jaar dragen we de puzzel op aan de rijkdom en de grootheid van onze stad, want tot voor kort was Gent de grootste stad van België en aanpalende gehuchten. Onlangs kreeg "dien schoen stad lans den and're kant van twoater over 't Scheld" er enkele gemeenten en gehuchten, zoals Poepeloere-Schietkapelle (die ze kort voordien nog beschouwde als zijnde de "Pampas") bij, waardoor Antwerpen thans het grootste grondoppervlakte heeft in den Belgiek. Opmerkelijk is wel dat wij Gentenaars daar destijds nooit zo met uitgekapt hebben als thans de centjoorkens. Nochtans zijn wij trots op onze fusiegemeenten. Spijtig genoeg werden ze in ons blad nog maar weinig belicht en dat komt vooral omdat bijna al onze fusiegemeenten hun eigen heemkundige kring hebben. Dat we deze deelgemeenten zeker en vast niet beschouwen als kolonies bewijst de puzzel van dit jaar. Ge raadt het! Dit jaar gaat onze volledige aandacht naar onze fusiegemeenten. De kanaalzone hebben we hier niet ondergebracht, daar dit gebied zo interessant is dat men er een hele puzzel kan aan wijden...

Dit jaar zoeken we de namen van allemaal 'meneren' die min of meer iets te maken hebben met telkens één van onze fusiegemeenten en dit wil zeker en vast niet zeggen dat er daar geen belangrijke 'madammen' vertoefd hebben. Voor de oplossing geeft men telkens eerst de familienaam en daarna de voornaam, vb. Van De Velde Jan. Iedere keer wordt er één letter uit een naam gevraagd en het is de bedoeling om met deze letters de hoofdvraag te vormen, nl. een gekende Gentse kenspreuk.

1) Deze taalkundige Opdorpenaar (20 juni 1894) stierf te Mariakerke op 29 september 1964 en was vanaf 1930 hoogleraar en rector (1944-1947) aan de R.U.G. Het was dan ook begrijpelijk dat hij in 1939 de ministerszetel kreeg aangeboden van Onderwijs. Hij is vooral bekend door zijn Nederlandse dialectatlassen. Door zijn streving van culturele eenmaking van Vlaanderen en Nederland heeft hij zeer veel bijgedragen tot de bevordering van het A.N. in België. Van zijn naam vragen we de vierde letter.

2) Dit leuke mannetje van St.-Amandsberg zat in de lift en ging steeds maar hoger en lager. Hij is zeker niet raddeloos want hij maakt fortuin met fonogrammen. Geef ons een klinker en nog wel de zesde van zijn naam.

3) Deze heer, zoon van Jacob en Adriana de Vos van Brugge, was in het begin van de 16de eeuw eigenaar van het ruim 40 bunder groot goed "Ten Bossche"

in Afsnee, dat eertijds toebehoorde aan Lodewijk van Male. Tijdens de regering van Keizer Karel was hij voorzitter van de Raad van Vlaanderen, maar hij is thans voornamelijk bekend door zijn geschriften, o.m. een manifest ter verdediging van Karel V tegen het Parijse Parlement, dat ten onrechte aan Jacob Wielant werd toegeschreven, en door zijn "S'ensuyent plusieurs et divers usaiges, coustumes, stile drois, privilèges et libertés...". Bij zijn vrouw Catharina Bette had hij twee zonen, o.m. de beruchte Jan die zetelde in de Bloedraad. Van zijn naam mag je ons de eerste letter geven.

4) Met zo'n naam kun je voornamelijk maar religieuze schilderijen vervaardigen. Toen bekend werd dat deze van Eyckepigoon in Baarle geboren was, plaatsten Gentse historici een (inmiddels verdwenen) gedenkteken aan een gevel in de dorpskom. Het is echter zeer goed mogelijk dat deze schilder het levenslicht zag te Baarle-Hertog. De kaasronde hoofden van zijn vrouwefiguren zouden er zeker niet om liegen. Vanaf 1444 tot aan zijn dood ca. 1472-5 verbleef hij te Brugge. Belangrijk in zijn werk is het enorme ruimtelijke gevoel. Nu moet men juist nog de elfde letter van zijn naam kennen.

5) Deze Ieperling (1890-1940) werd in 1911 aangesteld als archivaris van het Brugse Rijksarchief en speelde nadien een belangrijke rol in het heemkundig leven. Na les te hebben gegeven aan de Gentse Biezonde Handelsschool werd hij docent (1925) aan de R.U.G. Zijn publicaties over hoofdzakelijk de middeleeuwse economische geschiedenis en bronnenuitgaven verschenen (pas toen hij te Drongen overleden was) en dit door toedoen van J. De Sagher, H. Van Werveke en C. Wyffels. Wat ons interesseert is echter de zesde letter van zijn naam.

6) Deze schrijver verbleef samen met zijn broer-schilder Gustaaf tussen 1900 en 1906 te St.-Martens-Latem. In 1920 werd hij benoemd tot docent in de "Inleiding tot de literaire kritiek en geschiedenis van de Nederlandse letterkunde te Gent". In 1926 vestigde hij zich in Huize La Frondaie te Zwijnaarde, waar hij op 23 augustus 1929 overleed. In zijn oeuvre zien we een evolutie van een impressionistische stemmingslyriek, zoals "Het vader-huis", naar een symbolistische (autobiografische) proza en poëzie. Van zijn naam moet U enkel de zevende letter kennen.

7) Deze literatuur-historicus werd op 5 september 1868 te Ledeberg geboren en stierf op 18 februari 1944 te Gent. Aan de Gentse Universiteit was hij docent steloefeningen in het Vlaams. Hij toonde een grote interesse voor de Engelse (Shakespeare) en Nederlandse literatuur. (Het aandeel der vrouw in de Nederlandsche letterkunde). Belangrijk is zeker zijn studie over de Vlaamse Beweging tussen 1905 en 1930, die een vervolg is op het

werk van zijn leermeester P. Fredericq. Van zijn naam vragen we de vijfde letter.

8) Deze 17 jarige oorlogsvrijwillige Oostakkernaar stichtte reeds in 1916 de bond "IJzerkerels" en was actief medewerker van "Ons Vaderland" tot aan zijn dood (17 december 1917). Nadat hij begraven was op het soldatenkerkhof te Westvleteren, waarnaar de 3de IJzerbedevaart werd georganiseerd, werd in 1932 zijn stoffelijk overschot bijgezet in de crypte van de eerste IJzertoren, waar zijn beeltenis vereeuwigd werd in één van de vier negen meter hoge beelden. Na de vernieling van de IJzertoren werd het beeld in de zgn. Paxpoort ingebouwd. We vragen de vierde letter van deze Vlaamsgezinde soldaat, die daarvoor verscheidene malen gestraft werd door de militaire Overheid.

9) Deze schilder (1864-1916) uit een eerder schrijversfamilie beheerde samen met zijn schoonbroer, de schilder Albert Baertsoen, een in Gent zeer bekend textielbedrijf. In Wondelgem liet de gevraagde schilder een zeer mooi huis bouwen door de beroemde architect Paul Hankar. Spijtig genoeg werd voor een paar jaar dit waardevolle monument gesloopt. De impressionistische schilder, waarvan we de negende letter van zijn naam vragen, schilderde in een stijl die doet denken aan Sisley, talrijke zichten van Wondelgem en de kanaalzone.

10) Het was een zeer groot verlies voor Gent toen deze historicus op 7 mei 1974 overleed te St.-Denijs-Westrem. Deze hoogleraar aan de R.U.G. had een enorme interesse voor de nationale, economische en middeleeuwse geschiedenis en in het bijzonder voor de lakennijverheid en voor Filips van Artevelde. Deze vernieuwer op het gebied van de historische demografie was tevens voorzitter geweest van het Willemfonds en redakteur van de vermaarde twaalfdelige reeks "Algemene Geschiedenis der Nederlanden". De vraag is echter of U de tiende letter van zijn naam kent?

11) Deze glaskunstenaar (1908-1981), wiens atelier gevestigd is te Gentbrugge, maakte vanaf de jaren dertig talrijke gezandstraalde glaspanelen o.a. in Art Decostijl voor het haute couturehuis Edmond van Waes (Gent, Kortedagsteeg). In 1946 zandstraalde hij vier verzilverde panelen voor het kursaal en panelen met de geschiedenis van de telegrafie en de telefoon in het postgebouw, beiden te Oostende. Mooi is het paneel naar ontwerp van Gaston Bertrand voor een modelwoning opgesteld in 1953 in het Brussels Paleis voor Schone Kunsten en de landkaart van de waterbedding voor de Expo '58 te Brussel. In 1989 richtte Interbellum een overzichtstentoonstelling in de Gentse Generale Bank (Kouter) in van deze kunstenaar, wiens eerste letter van zijn naam we willen weten.

Vriendelijk, zoals we zijn, geven we hieronder een raster met cijfers die verwijzen naar de cijfers van de antwoorden, die men enkel maar moet vervangen door de letter van de vraag, zodanig dat de kenspreuk van de hoofdvraag zichtbaar wordt.

5	9	8	7	1	3	10	4	11	6	2
---	---	---	---	---	---	----	---	----	---	---

De oplossing, al of niet volledig, is voor 1 januari 1991 te sturen aan ons redactieadres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Gent.

De Quizmaster

VRAAG EN ANTWOORD

De volgende reactie ontvingen wij van de Heer Erik Dekeyser :

Op een vraag van de Heer Guido Cornelis (Gh. T. 1990 - N° 2 - p. 106) trekt de Heer David Maes in zijn antwoord (Gh. T. 1990 - N° 4 - p. 231) een verkeerde conclusie door te schrijven dat het Spanjaardkasteel in 1827 werd afgebroken en dus in 1850 niet meer bestond.

Hierbij een paar opmerkingen. Met "Het Kasteel" of "Het Oud Kasteel" bedoelt men hier wel degelijk het zgn. Spanjaardkasteel in het gewezen St.-Baafsdorp en -abdij. Het kasteel werd afgebroken tussen 1825 en 1850. Mijn betovergrootouders Bernard De Keyser en Amalia Rasschaert vestigden zich op 24.4.1841 in "Het Kasteel" nr. 140 en woonden er in 1855 op het nr. 154 (1). Mijn overgrootvader Henri De Keyser werd er op 1.2.1850 geboren : "in het oud kasteel" (2) en 's anderendaags gedoopt in de kerk van St.-Jacobs. Vanaf 1835 werd de eetzaal van het kasteel gebruikt als bidruimte, toegewijd aan de H. Macharius. De wijk die toen nog afhing van St.-Jacobs, maar door proosten werd bediend, werd in 1873 zelfstandige parochie en in 1882 werd de nieuwe kerk in gebruik genomen. Door de afbraak van het kasteel kwamen delen van de vroegere abdij te voorschijn die in 1834 door het stadsbestuur als museum werd ingericht.

J. Steyaert schrijft in zijn "Beschrijving van Gent" van 1838 het volgende : "Thans wordt het Kasteel door vele huisgezinnen, voornamelijk van werklie-den bewoond, en men ziet er gedurig nieuwe huizen komen, die reeds geheele straten vormen". Aanvankelijk noemde men de wijk gewoon "Het Kasteel". Naargelang er meer huizen werden gebouwd ontstond wellicht de noodzaak de straten een afzonderlijke naam te geven. Mijn voorouders woonden nadien in

de St.-Machariusstraat 11. Mogelijks gaat het hier om dezelfde woning, maar kreeg de straat uiteindelijk een naam.

Ook het Gravensteen werd door burgers bewoond. Familie van mijn echtgenote woonde in 1850 "Gravenkasteel 53." (2)

(1) Bevolkingsregisters Stad Gent 1837-1846-1847-1856.

(2) Burgerlijke Stand Stad Gent 1850.

De Heer **Michel Vigneron** (Ath) zoekt een beschrijving van de belegering van Gent in 1708. Dit om een studie te kunnen aanvullen betreffende Simon de Bauffe die aan deze belegering deelnam.

Wie kan hier helpen?

De Heer **Leon Elderweirt** heeft aandachtig het artikel over de Brugsepoort gelezen. Hij zegt : In Gh. T. 1990 - Nr. 3 - p. 121 schrijft Lode Hoste "Men bemerkt dat de Sint-Jan Baptistkerk op een vroegere molenberg werd gebouwd." Dat schijnt juist te zijn want in de brochure "100 jaar Kerk Sint-Jan Baptist" staat dat eveneens, maar over welke molen het gaat en welke zijn naam is, staat nergens vermeld.

Ik bezit ook al de druksels die de E.H. Vandenbroucke daarover geschreven heeft, maar ook daar geen woord over de naam van die molen. Zijn interesse voor dit onderwerp is begrijpelijk wanneer men weet dat de Heer Elderweirt koster is van deze kerk.

Is er onder onze lezers een "molinoloog" die zijn gewettigde nieuwsgierigheid kan bevredigen?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de Heer **Jozef Van de Castele** ontvingen wij de volgende interessante brief :

EEN PAAR AANTEKENINGEN BIJ EEN BLAZOEN

Met veel belangstelling hebben we de twee bijdragen gelezen die Ronald de Buck heeft gewijd aan de *51 Blazoenen van Ridders in de Orde van het Gulden Vlies*. (Nrs. 3 en 4 van Ghendtsche Tydinghen 1990.)

Maar zij die wat vertrouwd zijn met de geschiedenis van Het Land van Nevele hebben vreemd opgekeken toen ze lazen bij nr. 47 dat Filips van Montmorency te Nivelles was geboren.

In de majestueuze Sint-Martinuskerk te Weert (Nederlands Limburg) ligt aan

de voet van het hoofdaltaar een mooie grafsteen met deze tekst :

HIC JACET.
PHILIPPUS DE MONTMORENCY
CELEBERRIMUS COMES DE HORNE.
DOMINUS WERTHAE. ALTENAE. NEVELAE.
CORTESSEM. BOCHOLT ET BREUGEL. PRAEFECTUS
HEREDITARIUS THORENSIS. EQUES AUREI VELLERIS.
ARCHITALASSUS ETC. ETC.
CAPITE PLEXUS BRUXELLIS NONIS JUNII.
MDLXVIII.
DUCIS ALBAE SALVO ARBITRIO.
HUC DELATUS ET SEPULTUS IX KAL. JULII.
EJUSDEM ANNI.

(In vertaling : Hier rust Filips van Montmorency, doorluchtige graaf van Horne, heer van Weert, Altena, Nevele, Cortessem, Bocholt en Breugel, erfvoogd van Thorn, ridder van het Gulden Vlies, opperhoofd van de Vloot enz. enz., krachtens de sententie van de hertog van Alva te Brussel onthoofd op 5 juni 1568, naar hier overgebracht op 23 juni van hetzelfde jaar.)

Geboortejaar en geboorteplaats worden in het grafschrift niet aangegeven. En met reden : tot hiertoe is er nog geen archiefstuk voorhanden om die gebeurtenis te staven. Op zijn proces in 1568 heeft Filips van Montmorency verklaard dat hij toen 50 jaar oud was en dat hij ergens in Vlaanderen was geboren.

50 jaar oud : was dat gegeven juist of benaderend? Steunend op die verklaring geeft men het geboortejaar 1518 aan. Maar er zijn historici die 1524 of 1526 vermelden voor het geboortejaar van Filips van Montmorency.

Ergens in Vlaanderen geboren : heel waarschijnlijk is dat op het kasteel van Ooidonk te Bachte-Maria-Lerne, residentie van de heren van Nevele.

Nivelle (zonder s), Nivella, Nevele, Nevela : het is al koek van één deeg. Welk verband is er nu tussen Nivelle en Montmorency? Einde XVe eeuw is er een tak van de aloude adellijke Franse familie Montmorency die zich in het Land van Nevele komt vestigen. Die heren spraken uiteraard Frans en de oorkonden die van hen uitgaan zijn dan ook in die taal gesteld. Nivella, een van de Latijnse benamingen voor Nevele, wordt in Nivelle verfranst. Zo lezen we op een oorkonde uit 1503, in het Franciscaans Instituut te Sint-Truiden bewaard : *Jehan, baron de Montmorency et de Nevele* en op het rode zegel aan dat document gehecht staat *Seigneur de Nivelle*. Maar met Nivelles = Nijvel hebben de Montmorency's niets uit te staan.

Filips van Montmorency heeft bij erfenis het graafschap Horn of Horne verkregen. Niet ver van de Maas, in Nederlands Limburg, ligt Horn, een plek waar het stamslot van de graven van Horn stond. Wat Hoorn betreft, dat is een havenstad uit Noordholland, die ook een rijke geschiedenis heeft, maar in geen verband

staat met de graven van Horn. Zo komt het dat men tegenwoordig de voorkeur geeft aan de benaming Horne of Horn als het deze laatsten betreft.

LITERATUUR

GEURTS P., *De graaf van Horne Filips van Montmorency*, Zaltbommel 1968.

JUSTE T., *Le Comte d'Egmont et le Comte de Hornes*, Bruxelles 1862.

SCHEERDER J., *De graaf van Horne in Het Land van Nevele*, afl. 1 1980.

VAN DE CASTEELE J., *Er is Jean de Nivelles en Jean de Nivelle in De Autotoerist* nr. 9 1978.

Prof. Dr. A.K. Evrard schreef ons :

Ingevolge het vriendelijke artikel op blz. 235 van nr. 4 (15 juli) - waarvoor dank -, een kleine correctie :

- Het gaat niet om een G. Sarton-PRIJS maar om de G. Sarton-MEDAILLE.
- De gedenkplaat voor de stichter der Gentse universiteit Koning Willem I in het Peristylum aan de Voldersstraat kwam er wel op mijn initiatief doch werd namens VTB bekostigd door voorzitter Jozef van Overstraeten (die zoals geweten onnoemelijk veel deed voor het behoud en de uitbreiding van ons cultureel patrimonium).

De volgende mededeling ontvingen wij van de Heer **Paul Huys** :

In G.T. XIX/1 van 15 jan. 1990, blz. 54, werd mijn "vraag" over de *herberg "S. Ternuyt"* gepubliceerd (waarvoor dank!). Vrij toevallig vond ik nu zelf (denk ik) de oplossing. In zijn artikel "Een belangrijke Oudenaardse bundel marktliederen" (in : *Volkskunde*, LXXXVIII, 1987, nr. 1, p. 15-16) vermeldt de auteur, Prof. Dr. Willy Braekman, het lied "Jonge meyskens, komt maer by", waarin "*het schip van Sinte uyt*" voorkomt.

Sinte uyt = Sinte(n)uyt = Sinternuyt (te vgl. met Sinterklaas) = S. Ternuyt, zoals die herberg in 1782 in de Gentse Geluk-straete heette.

Het element *sinte* in Sinte(m)uyt is allicht te vergelijken met Sinte niemand (iemand die niets te betekenen heeft) en dergelijke uitdrukkingen meer. Sinte uyt (voor een leeggedronken pint?) is voor een herberg misschien niet zo een gekke naam...

Zou dit een plausibele verklaring kunnen zijn voor S. Ternuyt?

Bovendien komt het ons voor dat een herbergnaam als "S. Ternuyt" (wat ook de juiste verklaring ervan moge wezen!) zonder enige twijfel ook moet te maken hebben met het welbekende "*Schip van Sint-Reinuyt*" en zijn lading van sukkelaars en mislukten, die te vergelijken zijn met de bemanning van het "Narrenschip" van Sebastian Brant... Over dat "Schip van Sint-Reinuut en zijn lading" schrijft Prof. Willy L. Braekman in het vierde hoofdstuk van zijn zopas verschenen, merkwaardige studie over marktliederen, rolzangers en volkse poëzie van weleer, onder de titel "Hier heb ik weer wat nieuws in d'hand". Zelf vonden we recent nog een "Liedeken op de banckeroetiers, suypers en deugenieten, die met 't schip van S. Reyn-uyt naer 't luy-lecker Eylandt moeten vae-

ren". Het liedje, dat begint met de versregel "Uyt-stryckers, stelt u op de baen", werd gezongen op de stemme : "Meyskens die den tijdt verdriet". We vonden het lied in een vroeg-18e-eeuwse verzamelbundel in de Gentse Universiteitsbibliotheek (nr. H. 1840), getiteld "Het dobbel Refereyn-Boeck, ofte Nieuwe Wandel-dreve voor de jonckheyd, beplant met veel schoone jonghe spruyten van gheestelijcke Refereynen ende Liedekens, konst-yverich gemaectt door François Forret" (Gedruckt tot Duynkercke by P. Labus, 172?). Het exemplaar dat we konsulteerden, kreeg een kerkelijk Imprimatur te Ieper in 1697. Genoegelijke lektuur verzekerd!

BIBLIOGRAFIE

Indien ook u steeds gefascineerd toehoort wanneer een stokoud Gentenaar u zijn levensverhaal doet, dan komt hier de kans van uw leven. Loop vlug even langs bij uw boekhandelaar en koop voor de prijs van 536 fr. het pas verschenen boek van Karel Degryse : PIETER SEGHERS, EEN KOOPMANSLEVEN IN TROEBELE TIJDEN. Pieter Seghers, 439 jaar geleden te Gent geboren (°1551 †1621), schetst u in eigen woorden zijn boeiende en afwisselende levensloop. Hij heeft het over zijn ouders, zijn huwelijken, de opvoeding van zijn kinderen, zijn eigen schoolopleiding in Gent, en wijdt u in omtrent zijn koopmansleerschool. Zijn zeldzame zestiende-zeventiende-eeuwse autobiografie is niet verstoken van emotie. Zijn verdriet bij de dood van zijn echtgenote en van zijn drie zoontjes is ontroerend en openhartig. Hij licht u in over zijn internationale blitz-carrière en neemt u mee naar Londen, Cadiz, Sevilla en Antwerpen. Uiteindelijk belandt hij opnieuw in Gent om er te rentenieren. Het Gentse stadsbestuur kon een vlot en tevens polyglot onderhandelaar, op de hoogte van alle financiële technieken, goed gebruiken bij de heropbouw van een zwaar geteisterde en deels ontvolkte stad. Pieter Seghers, geknipt voor die taak, werd verkozen tot schepen van de Keure in 1595, 1596, 1599, 1600, 1601, 1602 en 1612. Hij bracht het tot Gouverneur van de Armenkamer in 1592 en 1605 en werd benoemd tot trezorier in 1611. Het originele handschrift van deze - uit een eenvoudig ambachtelijk milieu afkomstige - koopman, bevindt zich in het Gentse Rijksarchief. Voorafgegaan door een voorstelling in een zestiende-eeuws kader, werd het manuscript in hedendaags Nederlands vertaald door Karel Degryse, assistent koloniale en overzeese geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Gent. Zowel het essay van de auteur als de autobiografie zelf, brengt u op een bijzonder levendige wijze in contact met mensen van vlees en bloed uit een ander tijdperk. Het boek werd uitgegeven door HADEWIJCH Antwer-

pen Baarn en wordt verspreid door Westland n.v. te Schoten. Een Gents boek dat in een Gentse bibliotheek beslist niet mag ontbreken.

R.D.B.

BERSCHERMLEDEN 1990

Edmond Cocquyt (2000)	Jacques Vermeulen
Marcel Van den Kerchove (2000)	Freddy Hoste
Solange De Stoop (2000)	Luc Bauwens
Willy Van Mossevelde (1500)	Paul Hebbelynck
Dr. Eric Salminen (1400)	Roger Dekeyser
Walter Abbenbroek (1100)	Pierre Hebbelynck
André Mortier	Louis Peeters
Dr. André Maenhout	Alexis Janssens
Dr. Roland Marlier	Henri Brasseur
Robert Verspeeten	Philippe Verjans
Dr. Eric Veys	Marie-Louise Geeroms
Lucien Detemmerman	Frank Deckers
André De Somville	Piet Van Eeckhout
Mw Charles Van de Putte	Ferdinand Handovsky
Cecile Nevejans	Margaretha Mertens
Charles Van Hecke	Philippe Kreps
Jozef De Maertelaere	J.P. Peckstadt
L.J. Martens	Jean Tytgat
Yves Brasseur	Kredietbank N.V.

STEUNENDE LEDEN

Ernest Pynaet (800)	Prof. Dr. A. Comhaire
John Leten (800)	Marie-Louise Bleyn
Dr. Yves Kluyskens (800)	Marc Stepman
Raoul Wallaert (800)	Luc Van Melle
Ir. Gustave Veeckman (750)	Robert De Brauwer
Ir. A.J. Impens (700)	Luc Devriese
Mw Steels-De Visschere M.	Marc Coucke
Paul De Grootte	Daniël Uyttendaele
Mw Berglund-De Feyter A.	Fernand Van Quaquebeke
Mw Van Gansbeke-Evrard A.	Ateliers Charles Fassin en Zn

Fernand De Coninck
Dr. Henri Duquesne
Mw Mortier-Haesaert P.
Jean Magnel
Yvonne Hutsebaut
Henri Claeys
Charles Uyttenhove
Denny Baete
Monique De Jonghe
Prof. Dr. André Kint
Ir. Georges Lammens
Gilbert Gassée
B. van der Schelden
Prof. Dr. Eric Van de Velde
René Rodrigues
Diane Sarteel
Paul Mauquoy
Herman Hollanders
Laurent Claeys
Adolf Bucqué
Christian Scheiris
André Rasson
Waldemar Möller
Dr. Thierry Goetghebuer
Mw Bastin-Van Sevenant
Rik Coppieters
Joseph Roosen
Fernand Beke
Serge Tollenaere
Charles Pierre
Bernard Cruyt
Karel Ossieur
Willy Steyaert
Etienne De Clercq
Amedee Velleman
Robert Waeri
Willy De Lombaert
Etienne Verschraegen
Albert Preys
Jacques De Backer
Frank Ödberg
Mark Rummens

Roger Huygens
Jacques Piette
Pierre De Caluwe
André Michiels
Jacques Mahy
Dr. Charles Annez
Jacqueline Podevyn
Gustave Vanderlinden
Prof. Dr. Alexander Evrard
Serge Pauwels
Richard Caese
Willem Van de Velde
Roger Vandenhaute
Guy Beyaert
Anne Cocriamont
Raoul Hofman
Yvan Picqué
Guy Herckenrath
Z.E. Br. René Stockman
Gerald Mc Hugh
John Cattoir
Z.E.H. Peter Schmidt
Mw Clément-Van de Wynckel L.
Jacques De Vriendt
Jacques Cambier
Jean-Pierre Van der Stock
Guy Kint
Suzanne Vander Gracht
Henri Bracke
Freddy Van Vlaenderen
Lt-Gen. b.d. Maurice Deneve
Leopold Eliat
Elly Van Durme
Fernand Goethals
Robert De Kezel
Jacques Monsaert
André De Cuyper
Lucien Huyghe
Jean Dhaene
Robert Simons
Pierre Vanderhaeghen (Gent)
Dr. Carlos Metdepenninghen

Oscar De Somville
Jean Libbrecht
Paul Van de Voorde
Etienne Dekoning
Georges Rogge
Robert De Rudder
Bert Destoop
Marcel Coucke
Luc Glibert
Georges Thysbaert
Philippe Proost
Marc Vandegehuchte
Etienne Van den Boogaerde
Michel Hoste
Piet Cassiman
René Geeroms
Georges Walraedt

Antoine Carchon
Lucien Rowan
Jean Steenbrugge
Dr. Eric Lacroix
Raoul Putman
Pierre Vanderhaeghen (Deurle)
Lucien Casteels
Robert Lybaert
John Van Hulle
Joannes Ruytinx
Jean-Pierre Quintyn
Mw Namurois-Vandamme
Dr. Daniël Sabbe
Fernand Verheggen
Bernard Dobbelaere
Marcel De Preter

STEUNFONDS 1990

500 - Collumbien H.

100 - De Smet Th. - Mw De Bouck J. - Drubbel R. - Mw Vervaeke M.-A. - Mw Kluyskens-De Potter N. - Mertens A. - Giminne L. - Geernaert P. - Ongena L. - Elderweirt L. - Mej. De Smet M.-J. - Leclercq M. - Sint-Lukasklooster - Jacques J. - Labout A. - Mw Wauters-D'haen E. - Mw Hiernaux S. - Neslany G. - Van der Auwermeulen G. - Willems A. - De Buyst R. - Mw Opdorp A. - Lodrigo G. - Andries F. - Van Goethem A. - Mw Keppens-Detandt M.-J. - Block C. - Mw Leducq-Van Gendt - Mw Van der Meulen Chr. - Lekens L. Coryn G. - Anthonis P. - Meert F. - Baert G. - Mw Vanden Abeele J. - Couvent E. - Dr. Steyaert G. - Uytterhaeghe E. - Waeri J. - Mw Coutteel S. - Devloo L. - Devreese R. - Van de Wege J. - Mw Torrekens-De Rudder - Fortie G. - Ghysel R. - Brun J. - Roose J.-P. - Van Bossele L. - Mw Godu V. - Van Bocxstaele R. - De Bruyne G. - Baron Fredericq J. - Pauwels G. - Friant L. - Depoorter H. - Thissen J. - Vandenhout F. - Mortier P. - Ryckaert P.

50 - De Rammelaere L.

Toelage Stad Gent 1989 - 40.922

Toelage Provincie 1988 - 14.808

GENSCHÉ PRAOT

Den avekâot Fijneman es al zûu vuil of dat hij gelferd es.

Hem alle daoge waschen es korvee; 't en zijn mâor de vuile meinsche dien hulder moete wasche, zegt hij. De zêepe pikt in d'ûuge, 't waoter es te nat, in de kam steekt te vele in mij vel.

Hij es schâomte vrij, zegge de meinsche.

Alle daoge zit hij in de grûutste kafees van de stad, zonder kol of manchette, te jasse, in mee zijn vuile pûute de kâorte zwart te maoke.

- 't Es en schande, zegt de notaris Bliék; 'k ben der vies van. Den îenen of den anderen dag zal ek hem ne kîer en affront aandoen dat nâor den rûuk nie en zal smaoke.

Op ne kîer da den avekaot wêere zat te kâorte, ston Bliék aan de taofel te kijke, in hij hao wêere zijn zwarte pûuten in d'ûuge.

Hoe es 't meugelijk, zeid hij in zijn eige, veur ne meinsch die in de grûute wireld moe verkîere, 'k ben beschâomd in zijn plâotse.

Bliék en kost hem nie mîer inhêwe.

- Mâor, menhîere den avekâot, zeid hij al mee ne kîer, 't en zijn wel mijn zaokes nie; maor hoe es 't meugelijk veur ne meinsch gelijke gij, van u toch nie en beetze beter te wasche?

Fijneman bezag hem.

- Zie ne kîer, zei Bliék, u hande zijn zûu zwart aos de schêwe.

Fijneman schoot in ne lach.

- Ge zoed tons ne kîer mijn voete moete zien, zeid hij.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 2619. TERNEUS R., Francisco Ferrerlaan 59, 9000 GENT
- 2620. DE MAERTELAERE Y., Bevrijdingslaan 264, 9000 GENT
- 2621. SCHUURMANS R., Maurits Sabbestraat 30, 9219 GENT (Gentbrugge)
- 2622. Mej. VANDERDONCK G., Succalaan 10, 9120 DESTELBERGEN
- 2623. BEGIJN R., Lisbloemstraat 12, 9000 GENT
- 2624. VANDENBRUANE A., Brugsesteenweg 513, 9910 GENT (Mariakerke)
- 2625. GEEROMS G., Van Bunnanlaan 12 - bus 2, 8300 KNOKKE-HEIST
- 2626. Mw. VLERICK L., Dendermondsesteenweg 343, 9120 DESTELBERGEN
- 2627. Mej. DE VOS B., Bremstraat 30, 9920 LOVENDEGEM
- 2628. CORYN A., Muizelstraat 43 A, 9040 GENT (Oostakker)
- 2629. DE BUCK E., Aan de Bocht 9, 9000 GENT
- 2630. DE REU L., Mimosastraat 34, 9920 LOVENDEGEM
- 2631. DE BRUYNE M., Hermelindeplein 19, 9000 GENT
- 2632. Mw D'HALUIN-WANTE A., Broederlijke-Weversplein 169, 9000 GENT
- 2633. Mw. DEWULF I., Ibisstraat 22, 9219 GENT (Gentbrugge)
- 2634. Mw. DE ROOVER G., Eikstraat 6, 9040 GENT (Oostakker)
- 2635. Mw. SUYS M., Voskenslaan 273, 9000 GENT
- 2636. PARLEVLIEET A., Adriaan Pietersstraat 13, 9910 GENT (Mariakerke)
- 2637. CLAUS Ph., Isidoor De Vosstraat 72, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
- 2638. J. JURDAN, Avenue Arbre Ballon 28 - bt 266, 1090 BRUSSEL
- 2639. VAN HOOREWEGHE J., Kerkstraat 6, 9920 LOVENDEGEM
- 2640. VAN CANEGHEM W., Marsstraat 18, 9910 GENT (Mariakerke)
- 2641. BEKAERT M., Molenstraat 51, 9068 EVERGEM (Ertvelde)
- 2642. BEKAERT F., Lindenlaan 64, 9068 EVERGEM (Ertvelde)
- 2643. BALCAEN L., Distelstraat 42, 9000 GENT
- 2644. VAN SCHOOR St., Rijsenbergstraat 294, 9000 GENT
- 2645. DE PAEPE P., Beeldhouwersstraat 3, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
- 2646. VAN GREMBERGEN K., Bij Sint-Jacobs 13, 9000 GENT
- 2647. MATTHIJS L., Oudstrijderslaan 105 - bus 8, 1140 BRUSSEL
- 2648. DEVOGELAERE W., Waalborrelaan 19, 1700 ASSE
- 2649. Mej. VERVAET J., Meibloemstraat 24, 9000 GENT
- 2650. BAELEN, Cipresdreef 15, 9910 GENT (Mariakerke)
- 2651. GELDHOF J., Gentseseenweg 163, 8749 WAREGEM (Beveren Leie)
- 2652. VANHOLLEBEKE R., Broederlijke-Weversplein 62, 9000 GENT
- 2653. PEETERS D., Bollebergen 6, 9710 GENT (Zwijnaarde)
- 2654. Mw. GENTIER J., Koningin Astridlaan 205, 9000 GENT

INHOUD 1990

1.		
In Memoriam Gaston Hebbelynck		2
De Bende Van Hoe en Verstuyft (Vervolg en Slot)		5
Inventaire Archéologique : Grotesk IJzeren Masker		12
Uit de Geschiedenis van de Genste Bruggen (Vervolg)		13
Een Gevelbeeld voor een legende : Liederick De Buck		21
Van Alle Markten thuis. Deel XIV. Slot. De Markt als terechtstellingsplaats		25
Bibliografie		50
Vraag en Antwoord		52
Lezers schrijven ons		55
Gênsche Prâot		56
2.		
Het Leven binnen de Muren van het Guislaininstituut		58
Inventaire Archéologique : Het Tabernakel van de St-Jacobskerk		76
Lodewijk XVIII in Gent		78
De Concessio Carolina		85
Uit de Geschiedenis van de Genste Bruggen (Vervolg)		88
Oplossing Puzzel 1989		93
Gentse Liedjes		97
Straatnamen in Gent		100
Bibliografie		102
Documentatiecentrum : Aanwinsten 1989 (Vervolg)		103
Vraag en Antwoord		106
Lezers schrijven ons		108
Gênsche Prâot		109
Documentatiecentrum : Werking 1989		110
Aanvullende ledenlijst		112
3.		
Rooigem en de Brugsepoort te Gent		114
Inventaire Archéologique : Het Wachttorentje aan Ter Platen		128
De Ex-Burgemeester van Oudenaarde komt Gent versterken		130
Het Meerhemkanaal		134
51 Blazoenen van Ridders in de Orde van het Gulden Vlies		147
Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg)		
Snepbrug - Europabrug - Koning Albertbrug		149
Beklach van de Dulle Griete		159
In Memoriam Gill. Van Geert		163
Vraag en Antwoord		167
Lezers schrijven ons		170
Bibliografie		177
Gênsche Prâot		178

4.		
	51 Blazoenen van Ridder in de Orde van het Gulden Vlies	182
	Inventaire Archéologique : Bas-reliëfs van het zogenaamd Huis Palfyn	193
	De Predella "De Verovering van Jeruzalem door Titus"	195
	Rooigem en de Brugsepoort te Gent (Vervolg)	205
	Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg)	
	Jan Palfijnbrug - Verloren Kostbrug	219
	Aanvullende Iconografie der Gentse Bruggen	228
	Vraag en Antwoord	231
	Lezers schrijven ons	232
	Bibliografie	233
	Verschijsning gemeld	234
	De George Sartonprijs toegekend aan een van onze leden	235
	Gênsche Prâot	236
5.		
	Over d'Hane-Steenhuise, Lodewijk XVIII en Chateaubriand	238
	Inventaire Archéologique : De Werkklok van het Belfort	260
	De "De Fransche Theater"	261
	Rooigem en de Brugsepoort te Gent (Vervolg)	266
	"Oaze k'ik hên den eeste prijs, Kook mijn moeder pap mee rijs"	270
	Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg)	
	De Recollettenbrug	292
	Aanvullende Iconografie der Gentse Bruggen	296
	Vraag en Antwoord	297
	Lezers schrijven ons	299
	Bibliografie	300
	Gentse Liedjes : De Tramway	302
	Gênsche Prâot	303
6.		
	Oaze k'ik hên den eerste prijs, kook mijn moeder pap mee rijs. Deel II.	307
	Inventaire Archéologique : Huis opgericht op de plaats van de drukkerij van Pieter De Keysere	327
	Rooigem en de Brugsepoort te Gent (Vervolg)	329
	Contract van Gevelversiering Metselaarshuis, 1526	341
	Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg)	
	Predikherenbrug - St.-Michielsbrug	355
	Aanvullende Iconografie der Gentse Bruggen	365
	Puzzel 1990	366
	Vraag en Antwoord	369
	Lezers schrijven ons	370
	Bibliografie	373
	Beschermleden - Steunende leden - Steunfonds	374
	Gênsche Prâot	377
	Inhoud 1990	378